

Эхэ найхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1996
СЕНТЯБРИИН
19
Намарай дунда улаагшан
тахяа
нарын 7
ЧЕТВЕРГ
гарагай 5
№179 (19519)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

Ехэ айлшанай ерээд байхада

ЯМАР ТУҢАЛАМЖА ХҮЛЕЭХЭЭР БЭ?

Байгша оной сентябриин 19-д манай республикада Россин Федерациин хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министр Виктор Николаевич Хлыстун албанай хэрэгээр ерэхэн.

Тэрэ хоёр үдэр соо эндэмнай байжа, республикын зарим аймагуудай ажахынуудта хүрэхэ, ажал хэрэгын хараха, зонтой хөөрэлдэхэ, удаань агропромышленна комплексын түтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдтэй зүблөө үнгэргэхэ юм.

Тиймээ Россин Федерациин Правительствын гэшүүн, нилээд томо министрвэнүүдэй нэгые түтэлбэрилдэг айлшан В.Н. Хлыстун манайда ерээд байхадаа гүндэхэн байдалда ороод байһан эндэхи хүдөө ажахыдамнай, бүхы агропромышленна-экономнай ямар туһаламжа хүргэжэ шадаха гэшлэб? Энэ айлшанай ерэлгээ юу хүлээхээр байнаб гэһэн асуудал олон хүниие хонирхуула ёһотой. Бишье мүнөө республикын Хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министрствын хэдэн хүдэлмэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэдөө, баһал иимэ асуудалуудые табяа нэм.

Хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министрийн орлогшо П.М. Болонев иигэжэ хэлэн:

- Хэдэн жэлэй саана Россин Президент Б.Н. Ельцинэй манай республикада айлшаар ерэхэдэ, В.Н. Хлыстун Россин хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министр байхадаа, тэрэнэй делегациин бүридэлдэ оролсожо, болоникон болзор соо эндэ ябаад олоһон юм. Нүүдэнэ тэрэ министрһээ болёод байһанаа энэ жэлдэ дахин энэ тушаалдаа томилодоходоо, Виктор

Николаевич хоёрдохёо Буряад орондо ержэ, дүтөөр танилсаха дуратай байһанаа мэдүүлэ.

Нүгөө талаараа манай республикын Хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министерство өөһөдөнгөө зүгһөө В.Н. Хлыстуниие манда ерээд ошохыень уриһан байна. Ушарын юуб гэхэдэ, республикамнай байгаалингаа, сагай уларилышье талаар нилээд орёо бэрхэтэй, тусгаар хүндэ байдалда байдаг гэшлэ. Бүри манай хажуудахи Эрхүүгэйшье областиин байдалтай жэшэхын аргагүй, хүндэ ха юм.

Тиймээ Россин Федерациин министртэ бодото байдалаа харуулха, хүдөө ажахыдамнай дээрһээ үгтэдэг туһаламжа, дотаци, компенсаци гэхэ мэтые ехэ болгыт гэжэ гуйха ханаатайбди. Урдань 1980-аад онуудта манай республикада абтадаг хүдөө ажахын продукциян гаргашын 50 процентые гүрэн дажа абадаг байгаа бшуу.

Энээнһээ гадна, манай эндэхи заншалта халбари - хонин ажалые, илангаяа нооһо үйлдбэрилгые Россин Правительствын зүгһөөдэмжэхэ мүнгэ танганай талаар туһалхыень гуйха зорилготойбди. Мүнөөшье хүршэ Шэтын областыдо хонинойнь нооһондо үгтэдэг гүрэнэй нэмэлт сэн (дотаци) манайхнаа 1,5 дахин ехэ байна.

Хүдөө ажахын болон эдээ хоолой министрствын мал ажалай таһагай ахмад зоотехник В.М. Жамаганов:

- Манай халбариинхидай гуйха юумэн гэхэдэ, адууһа

малайнгаа үүлтэрые найжаруулха хэрэгтэмнай туһалыг, энээндэ нэмэлтэ мүнгэ үгыт гэжэ Россин Федерациин министртэ хандахамнай.

Мүнөө бидэ малай үүлтэрые найн болгохо, ашаг шэмэ ехээр үгэдэг эрхим үүлтэрэй буха, хусануудые, эмэ малшые худалдажа абаха аргагүй болонхойбди. Мүнгэн байхагүй. Жэшэнь, эндэхи нютагуудтамнай таарадаг мяхалиг, тарган сула хальмаг, казахай сагаан толгойто, ондоошые найн үүлтэрэй үхэрнуудые, шөрүүн нооготой, мяхалиг томо буряад түхэлэй үүлтэрэй хонидые Монголһоо худалдажа абаха аргагүйдэнбди.

Мүн энэл министрствын газар таряалангай, талаар таһагай начальник В.М. Осодоев:

- Жэл бүхэндэ шахуу байгаалиин, сагай уларилыг тохёолдуулан бэрхшээлнүүд-нээ боложо, таряан ажалнай ехэхэн гарза хохидолодо ороно. Гадна манай эндэхи анханай үржэл багатай газарта бүхы ургамалнуудай ургасые зааханааршые дээшлүүлхын тула минеральна үгэгжүүлгэ болон бусад зүйлнүүд горитой хэрэгтэй. Теэд мүнгэнэй үгы дээрһээ таряалан, сабшалангай үржэл дээшлүүлхэ талаар мүнөө юуншые хэгдэнгүй гэхэдэ болохо. Тиймээ газарай үржэл найн болгохо тусхай программа бээлүүлгэдэмнай дээрһээ мүнгэ номолоогүйдэ яшые аргагүй. Манайш эндэхи газар дайда, байгаали Россин дийлэнхи олон областы, хизаар, республикануудһаа тад ондоо, тусгаар байдалтай бшуу. Энэнь хараада абтахал ёһотой.

М. НАМЖИЛОВ
энэ хөөрэлдөө хэбэ.

"Буряад үнэн" - 97

БИДЭШЬЕ ДЭМЖЭХЭ ЁҢОТӨЙБДИ

Олондо мэдээсэл тараадаг республикын газетэнүүдэй дундаһаа "Буряад үнэн" үнинһөө хойшо өөрын онсо хуури эээлдэг, алянданшые адли бэшэ өөрын түхэл шарайтай, илангаяа мүнөө сагта хүдөөгэй зоной ажабайдал үргэнөөр харуулдаг газетэ гэжэ мэдэнбди. Тиймээдшье энэ үндэһэн хэлэн дээрэмнай гарадаг ганса, буряад арадай нэрэ нэрлүүлһэн газетэ гэшлэ ааб даа.

Ушар тиймээ гэр бүлэ, айл аймаг бүхэн арга хургаая оложо, түрэл газетээ захижа уншаха, энээндэ туһалха манай найн нэшхэлэй хэрэг гэхэ байнаб. Гэбэшье нэгэ зарим айлнууд яһала арга шадалтай, уншаха хүсэлтэшые байһан аад, хэдэхэн мянган түхэриг мүнгөө хянажа, газетэ захил хэдэггүй. Тийгэжэ байгаад, энэ тэрэ үдэртэ гараһан газетэ бии гү гэжэ бэдэржэ ябадаг хүнүүд бии. Мүн нүгөө заримашуул "Үнэн" газетэ уншаагүй аад, тэндэ телевидениин программа байдаггүй гээд, ондоо газетые гансал программын түлөө захижа. "Буряад үнэн" газетэ телевидениин бүхы программа пятница бүхэндэ гаргана. Энээниие газетэ захигшадта хануулхын тула тусгаар бэшэнэб.

Би буряад хэлэнэй багшаар 35 жэл соо багшалһан тула энэ газетын багшанарта болон хурагшадта тон туһатайе, аргагүй хэрэгтэйе онсо тэмдэглэхэ байнаб. Түрэл газетэмнай байгша оной һүүл багта 75 жэлэйнгээ алдарт аюе уттахань. Бидэ, буряад зон хаанашье байгаа хадаа нэгэ амин арад гэшлэбди. Энээн дээрһээ минии ханахада, өөһөдтөөшье, газетэдэшые туһа болгон тэрэндэ захил хэхэл ёһотойбди. Ганса өөрөө захил хээд байхагүй, танилнуудтаа, дүтэ айлнуудтаа, түрэл урагуудтаа, хани нүхэдтөө "Буряад үнэн" газетэ захюулхада яанаб?

Редакциин журналистнуудта хэлэхэ юумэмни гэхэдэ, хургуулинуудта түрэлхи хэлэ, литература заалгада туһалха тушаа онсо ханалаа табиха уялгатайт. Нютаг нугын түрүү хүнүүд тухай гү, али "Ветеран" гэхэн хуудаһые үшөө найжаруулха, хараһаа харада гаргаха хэрэгтэй гэхээр. Юуб гэхэдэ, уншагшадтай 60-70 процентнь ветеранууд ха юм. Тэдэнэрлэ "Үнэн" газетэ захижа гэжэ редакциинхид мэдэнэ ёһотой. Гадна архи уугшадтай дунда хүмүүжүүлгын, ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха талаар анхарал найса хандууллаар болоо. Мүнөө буряад утсаатан сооһоо залуушуул олоороо архидана. Энэ асуудалаар врачнар, багшанар, эхэ эсэгэнэр "Үнэндэ" ханамжануудаа бэшэхэ ёһотой. Нүгөө талаараа уншагшадтай ханамжа, дурадхалнууд бээлүүлгэдэнгүй, тэдэнэртэ харюуншые саг соогоо үгтэнгүй, мартагдана гэжэ ханахаар.

Хүндэтэ нютагаархид, үргэн арад зоной хүсэн ехэ. "Буряад үнэн" газетэ шэнэ 1997 ондо захижа, айл бүхэндэ абахыень уряалнаб! Өөрөө би 1997 оной түрүүшын хахадта "Буряад үнэн" газетэ абахаар захил хэнхэйб.

Д. ДМИТРИЕВА,

Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг ажалай ветеран, багша.

ХҮН ХҮНЭЙ ЗОБОЛОНИИЕ МЭДЭХЭ...

Түхэнэй аймагай Улбагай хуурин багшашье наа, түүхэ домогоор, солото түтүүдээр баян нютаг юм. Коминтернын эхтэ ажал ябуулагша Цэрэн Шойжелов (Нацов), тэрэнэй үеэлэ, ниитын ажал ябуулагша, поэт Гелин-Дарма Барбаков (Нацов) гэхэлээ эхилээд, мэдээжэ уран эхлээд, поэтууд Борис Сыренов, Балдан Абжанов, Владимир Сыренов гэгшэдые эрэлхээр. Эсэгэ ороноо фашист буржуйтарашаһаа абарһан баатар хүбүүдэй хэбэн, Улбагайн эрэлхэг сэрэгшэ, Алдар Солон бүхы гурбан шатын ордендо Самбу Буутов болоно.

Болоходо, буряад заншалаар галда сагаа үргэн тахиха хүсэлтэй, һү баряад, ой руу ошоһоор, гэдэргээ бусаагүй, үшөө гурбан үбгэрһэн хүн энэ ехэ түймэртэ наһа бараа. Иимэ ехэ гай тодорто оронон зоние байрлуулха, эдээ хоолоор, хубсаһаар хангаха гэшлэ мүнөөнэй сагта хүнгэн бэшлэ даа. Аймагай захиргаан Б.Ш. Ускеев түрүүтэй аймаг соо онсо байдал сонсоһоод, дары түргэн хэмжээнүүдые абажа эхилээ. А.Н. Багуловай, Н.Ш. Хоборковой хүтэлбэри доро комиссинууд байгуулагдаад, хохидогшодые хангалгын бүхы асуудалуудые шийдхэнэ. Түхэнэй Национальна парк энэ талаар горитой ажал ябуулаа, Улбагайда хоёр гэр баряа. Гадна Галбын нютагай захиргаан (С.М. Баторов), "Мир" колхозойхид (түрүүлэгшэнь Л.Д. Амбасв) хохидогшодто гэр бариха, эдэгээр, хубсаһаар, эд бараагаар хангаха хэрэгтэ горитой хубитала оруулаа. "Хүн хүнэй зоболоние мэдэхгүй..." гэхэн урдаһай үгэ энэ ушарта буруу байгаа гү гэжэ ханагдаа һэл. Хаа хаанаһаа - Кабанскын, Сэлэнгын, Ахын,

Хурамхаанай, Хойто-Байгалай аймагуудһаа, хүршэ Эрхүүгэй областин Слюдянка болон Шелехов хотонуудһаа, ВАРК-һаа, засагай зургаануудһаа туһаламжа эльгээдэ һэн. Аймагай ажалшад нэгэ үдэрэйнгөө салин хүлһые мүн лэ дамжуулан байна. - Али болохоор туһа хүргэһэн, хүндэ сагта дэмжэһэн бүхы хүнүүдтэ гүнзэгы баяр хүргэнбди. Улаан-Үдын нютагай зоной эблэ яһала оролдоо. Марафон үнгэргөө, дулаан хубсаһа, гэрэй эд бараа суглуулаа, - гэжэ аймагай захиргаанай гулаваа Баяр Шойнович Ускеев хөөрэнэ. - Марафонһоо 90 миллион түхэриг ороо. Республикын Президентын 2 миллиард түхэриг үгтэнэн юм. Республикын Граждан оборонин болон онсо байдалай талаар комитет 120 миллион түхэриг эльгээгээ. Сентябрьин эхээр Правительствын комисси ержэ, энэ мүнгэнэй хэр зүбөөр гаргашалагдаһые шалгажа үзөөд, буруу юумэ олоогүй. Гэбэшье бүхы барилга дүүрэн бээлүүлхын тула 5 миллиард 490 миллион түхэриг хэрэгтэй. Мүнөөдөө 4 миллиард

496 миллион түхэриг гаргашалагдаад байна. 27 бүлэ шэнэ гэртэ оронхой, газараа бүхы барилгатай, дал хашаа мэтэнь хуу бэлэн. Магазинай, амбулаторин байшанууд баригдаа. Зайн гал оруулагдаа. Гансал гэрнүүдын хооһон, мебель байхагүй, үбэлэй дулаан хубсаһан дутагдана. Россин Онсо байдалай талаар министрствһээ туһаламжа эриһэмнай, "мүнгэ үгэхэ аргагүйбди" гэжэ харюусаа. Харин аймагай бүхы ажахынуудые, эмхи зургаануудые 1-1 гэр барихыень уялгалхадаа, федеральна энэ албан зургаанһаа мүнгэ абахабди гэжэ найдадаг байгаа бшуубди. Тэдэнэртэ 3 миллиард 347 миллион түхэриг үритэй болонхойбди. Республикын Правительствата, Арадай Хуралда хандажал туһа эрихэ баатай болонобди. Сагай хэды хүшэр байбашье, зоболон зондо туһалха арга олдохол бээ гэжэ найдагдана.

Т. САМБЯЛОВА,
манай корп.

Адууна малда - элбэг тэжээл

НОГООБОРИШЬЕ - НҮРИДЭ НЭМЭРИ

Намар хожомхон болохо эгшэ хүдоогэймнай ажыхинууд ерэхэ үбэлдөө малдаа эдоулхэ үбнэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр абаба гэшэ гү, али үгы гү гэжэ наһаата болохоор лэ байдаг ааб даа. Удахагүи шэмэрүүн хүйтэн үбэлэй хаһа орожо адууна малдаа эдоулхэ тэжээлээр дутамаг ажыхинуудта гайтайхан саг ерэхэ ха юм. Тиймэһээ мүнөө ургамал ногооной дан ехээр хадаршоогүй байһандань, "ногооборишье хаа - нуридэ нэмэри, тэбэришье хаа - тэжээлэй нөөсэ" гэнэн үгыг ханажа, хүдэлхэл хэрэгтэй болоно.

Энээнине хараада абажа, республикын олонхи аймагуудай ажыхинууд тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэриэ үргэлжэлүүлээр. Республикын Хүдөө ажыхын болон эдээ хоолой министрствэдэ согсологдониие харахада, сентябриин 13-най байдалаар бүхыдөө 211,1 мянган гектар сабшалангай ногоон сабшагдаад, тэрэнэйнэ ехэнжинь үбһэн хуряагдажа, хамта 124,7 мянган тонно бүүдүүн тэжээл нөөсэлэгдөөд байна, ондоогоор хэлэбэл, сабшагдаха ёһотой газарай 70 шахуу процентнь

сабшагдаа. Мүн бүхыдөө абтаха ёһотой үбһэнэй 49 процентнь абтаа. Гадна нёдондонойхиһоо 25 шахуу процентээр бага үбһэн нөөсэлэгдэбэ.

Тэрэншэлэн бүхыдөө 104 мянган тонно сенаж дарагдажа, нёдондонойхиһоо ехэ бэлэдхэгдэбэшье, хараалагдаһанһаа үшөөл бага. Мүн 293,3 мянган тонно силос дарагдаха хаа, мүнөө 123 мянган тошно погоон намаан нүхэндэ хэгдээ. Нёдондо энэ үедэ 170 мянган тонно тиймэ тэжээл

бэлэдхэгдээд байһан.

Оройдоол 4-5 аймагта витаминтай ногооной гурил татагдажа, тэрэн хамта 1210 тонно болоо.

Ерэхэ үбэлжэлгын үедэ адууна малаа бараг ондо оруулхын тула ажыхинууд бүхыдэнь 206,894 тонно тэжээлэй едиңицэ болохо үбһэ хоол нөөсэлхэ зэргэтэй юм. Харин мүнөө тэрэнэ наял 124,8 мянган тоннодо хүргөөд байна. Энэмнай бага гэшэ ааб даа.

Редакция социальнo-экономическа таһаг.

РЕСПУБЛИКЫН ХҮДӨӨГЭЙ АЖАХЫНУУДА ТА МАЛАЙ ТЭЖЭЭЛЭЙ ХЭР БЭАЭДХЭГДЭЖЭ БАЙҺАН ТУХАЙ 1996 оной сентябриин 13-най мэдээн (Абтахаар хараалагдаһанайнь дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	Үбһэн	Сенаж	Силос	Бүхы тэжээл
Зэдын	42,5	63,8	128,3	77,5
Түнхэнэй	62,7	-	97,8	67,9
Хориин	63,4	-	63,9	65,1
Хэжэнгын	129,2	1,0	9,5	64,9
Загарайн	60,1	52,4	68,6	62,3
Тарбагатайн	47,4	196,6	54,9	61,8
Хурамхаанай	67,1	-	-	56,2
Кабанскын	62,9	144,2	32,6	52,9
Сэлэнгын	72,8	34,2	32,5	52,4
Захаамнай	53,5	-	45,8	51,9
Хянгын	36,6	72,2	30,3	50,6
Прибайкалийн	48,8	-	50,3	48,3
Баунтын	49,4	-	-	46,9
Яруунын	44,2	63,8	38,6	46,4
Баргажанай	35,8	110,3	19,7	41,8
Ивалгын	52,4	-	35,7	35,7
Мухар-Шэбэрэй	27,3	-	37,2	31,3
Ахын	30,7	-	-	30,7
Хойто-Байгалай	29,6	-	24,3	29,5
Бэшүүрэй	22,5	2,6	48,0	29,2
Республика бүхыдөө	49,0	72,7	41,6	60,3

Тарья хуряалга - 96

ЭРХИМ ДҮНГҮҮД

—Зүүн-Хунтэйн Дээдэ-Томогтын тракторна бригадын гэшүүд обёосой ургаса хуряажа эхилбэ. Мүн тийхэдэ сенаж даралга хурдандаа оронхой. Эндэ комбайнаар механизатор Содном Цыремпилов хүдэлмэрилнэ. Түрүүшын тракторнуудай 200 шахуу тошно ургаса абтажа, тусгаар нүхэн соо шанартайханаар дарагдаба. — гэжэ Хурамхаанай колхозой ахамад инженер Ю.Р. Батуев хэлэнэ.

—Хэды шэнээн сенаж дарахабта? —Мянга-мянган тошнын багтаамжатай хоёр бүртэйбди. Тэдэнэйнгээ нэгыень заатагүи дүүргэжэ баяан бии, — гэжэ Юрий Раднажанович тарюусаад, — Теэд сенаж болон силос урдлнхида үрходоо багаар даранабди. Юуб гэхэдэ, механизаторнууд гүүртн үнээдэй тоо хоёр-гурба дахин шахуу үсөөрөө. Тиймэһээ тэжээлэй энэ зүйл бэлэдхэлгэ хадаа гаргашатайхан болохоёо һанана.

Ингэжэ хоёрэлдэһоор ашаанай машинын дүтхилөөн доро сенаж даража байһан газарта түрээж эрээбди. Эндэ "С-100" тухэлэй хэсэтэ гэнжэтэ трактораар автомашинуудаар асаралдан шэмэтэ ногоон тэжээл УОС-ой механизатор Дамба Раднаев жэгдэлэн тараагаад, абталан даража байба.

Хурамхаанай колхозой Дээдэ-Томогтын тракторно-тарьян ажалай бригадын ороһото ургамалуудай талмайнууд урда жэлүүдэйхидэ үрходоо һайнаар эдүүрилэгдэһэн байгаа. Мүн тийхэдэ шанартай үрэнэ хүрэнгөөр тарилга хэгдэ. Мабарай тариагын хамаг хүдэлмэринүүд хараалагдаһан болзор соогоо үнэгэргэгдөө юм гээд хэлэлтэй.

—Арбай тарьянай эхи табиһан манай механизаторнууд Валерий Гомбоев, Бато-Мунко

Мэнишинов, Очир Батуев, Николай Куцев, Цыренжаб Доржиев, Содном Цыремпилов, Игорь Калдин болон бусад болоно, — гэжэ хүтэлбэрилэгшэ Евдокия Ацгаланова хоорэнэ.

—Танаймнай бригадын гэшүүд олон юм гү даа? — гэжэ бригадир эхэнэрһээ һонирхоһодо: — Намарай ургаса хуряалгын үедэ 50 шахуу хүн суглардаг. Тэдэнэй дундаһаа олонхидынь механизаторнууд ааб даа. Бултадаа хэн хэн гэшэгүй ажалдаа нарин нягтаар хандадаг зон байха. Нэгыень магтаад, нүгөөдыень муушалха аргамни үгыл даа, — гэжэ Евдокия Васильевна табиһан асуудалдамни харюусаба.

Дээдэ-Томогтын полевой стан дээрэнэ һайнаар түхээрэлдэһэн механизаторнуудай хамтын байра, столово, улаан булан, баани гэхэ мэтэ бии.

Тогооһонсоор Туяана Гомбоева, Евдокия Гомбоева гэгшэд хүдэлнэ. Амтатайхан эдээ хоолоор механизаторнуудаа хангана.

Эдэ хоёрнай трактористнуудай хамтын байра соо ариг сэлбэрые сахина, саг дары баани түлижэ байдаг.

Эндэхи шэниисын тарьялан 750 шахуу гектар газар эзэлнэ. Эндэһээ дунда зэргээр гектар бүриһоо 15-15 центнер ургаса абтахаар хараалагдаһа.

Комбайнернууд Бато-Мунко Малакшинов, Иван Ербанов, Очир Батуев, Цыренжаб Доржиев, Валерий Гомбоев гэгшэд энэ жэлэй тарьянай баян ургаса гээлтэ хоролтоггүйгөөр хуряажа абаха гэнэн зорилго урдаа табиһа.

Механизаторнуудай солбон шамбай, үндэр бүтээсэтэй хүдэлмэриень харахадаа, тэдэнэрэй хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ байһандань батаар найдамаар лэ гэжэ ханагдаа һэн.

Г. БАДМАЕВ, манай корп.

Хурамхаанай аймаг.

УЛАС ТҮРЫН БАЙДАЛҺАА

ПОЛИТИГУУДАЙШЬЕ НАНААЕЗОБООНО

Англи Хитад хоёрой хоорондо 1994 ондо баталжа, гар табиһан хэлсээнэй ёһоор Британиин империин колони байһан Гонконгһоо Англиин сэрэгшэд гаргагдажа эхилбэ. Тус хэлсээнэй ёһоор 1997 оной июлийн 1 болотор Англи бүхы сэрэгшэдээ Гонконгһоо гаргаад, казармануудайнгаа түлхюурнүүдые Хитадай сэрэгшэдтэ барюулха юм.

Пекин мүнөөнһөө сэрэгэй частьнуудые бүридхэжэ, Гонконгдо эльгээхээр бэлдэжэ байнхай. Сэрэгэй ба политическэ талаараа һайн бэлэдхэлтэй, үндэр нюргатай (170 сантиметрһээ доошо сэрэгшэд тэдэ частьнуудта орохо ёһогүй юм) хитад сэрэгшэд Гонконгын дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсангүйгөөр, "журамгүй ба гуримгүй" ябадалые болюулжа байха даабаритай байха. Тэдэ сэрэгшэдынн англи хэлэ, мүн Гонконгын арад зоной хөөрэлдэдэг гуандунска диалект дээрэ мүнөө дээрээ хөөрэлдэжэ шадахагүй байна. Ушар тиймэһээ гуандунска диалект мэдэхэ талаар сэрэгэй тэдэ частьнуудта хуралсал эмхидхэгдэнхэй.

Гол шухалань гэхэдэ, гуандунска диалект дээрэ Гонконгын бүхы хитадууд хөөрэлдэдэг юм ха.

Хитадай, ондоо бүхыдөө 10 диалект тоологдожо, тэдэнь хоорондоо нилээд илгаатай юм. Тиймэһээ оройной холын холо районһоо ерэнэн хоёр хитад хоорондоо иероглиф бэшэжэ, үгээ ойлголсодог байна бшуу. Бүхы хитадые хойто районнуудай "путун-хуа" диалект дээрэ хургаха ойлдолго гаргагдадаг байбашье, ондо ондоо диалектын олон байһан тула эртэ урда сагай иероглиф болюулха аргагүй бологдоно.

Хитадай урда районуудай экономическа амжалтануудай туйлагдаха бүри гуандунска диалект улам хүндэтэй боложо байнхай. Тус диалект Хитадай хойто зүгэй диалектдэ орходоо "хүгжэмшүү" гэжэ баталагдадаг. Мүнөө дээрээ 50 гаран миллион хитадууд энэ диалект хэрэглэдэг.

Хитад хэлэ орон дотороо хүгжөөхэ асуудал гансал хэлэ бэшэг шэнжэлэгшэдэй хэрэг болонгүй, мүн политигуудайшье ханаае ехэтэ зобооно. Юундэб гэхэдэ, Хитад гүрэн Гонконг, Тайвань болон бусадшье олтирогуудые "ехэ" Хитадтай нэгэдүүлхэ холын хараа түсэбтэй ха юм.

ЯДЕРНА ТУРШАЛГАНУУД БОЛЮУЛАГДАХАНЬ

ООН-ой Генеральна Ассамблейин заседани һаяхан үнгэргэгдэжэ, атомна бомбо туршалгыг бүхы дэлхэй дээрэ болюулха тухай шийдхэбэри абаба. Хитад, Росси, Франци, Англи, США ядерна бомботой гүрэнүүд гээд мэдээжэ юм бээ. Тийхэдэ Израиль, Энэдхэг, Япон болон үшөө хэдэ хэдэн гүрэнүүд атомна ба водородно бомбонуудые тэһэлжэ, туршалгануудые хэхээр бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулдаг гээд мэдээжэ байха ёһотой. Бүхыдөө дэлхэйн 44 гүрэн атомна түхээрэлгэтэй юм. Тийхэдэ Энэдхэг, Пакистан, Израиль—эдэ гурбан атомна бомбонуудые тэһэлхээр бэлэн болонхой гэжэ тоологдоно. Удаан саг соо "ойлгууламжын" хүдэлмэри ябуулһанай ашаар Израиль Пакистан хоёрой түлөөлэгшэд атомна бомбо туршалгануудые болюулха тухай хэлсээндэ гараа табиһааа зүбшөөһэн байгаа. Гэбэшье Энэдхэгэй Правительство тэрэ хэлсээн доро гараа табиһагүйбди гэжэ мэдүүлнэ. Юундэб гэхэдэ, тэдэнэр хоёр буруушаалгаяа дабтан хэлэнэ. Нэгэдэхээр, ядерна зэбсэгыг үгы хэхэ талаар тусхай график хэрэгтэй гэжэ тоолоно. Хоёрдохөөр, гурбан жэлэй туршада ядерна гүрэнүүдэй конференци үнгэргэжэ, тиймэ буу зэбсэгээ хуряагаагүй гүрэнүүдтэ нэмэлтэ хэмжээ абахыень буруушаана. Яахадааб гэхэдэ, гансал Энэдхэг бүхы дэлхэйн ороноудай арадуудай шүүмжэлгэдэ орохоһоо түбэгшөөнэ бшуу.

Австралийн дурадхалаар ООН-ой Генеральна Ассамблейда оруулагдаһан тус резолюцие дэлхэйн 115 гүрэн дэмжэһэн байна. Харин Энэдхэгэй буруушаалгыг Иран Бутан хоёр дэмжэнэ гээд мэдээсэгдэнэ.

ООН-ой Генеральна Ассамблейин тус хэлсээ дэмжэбэ гэнэн мэдээсэл абтаба. Тус хэлсээндэ эгээн түрүүн США-гай Президент Б. Клинтон байгша оной сентябриин 24-дэ гараа табиха юм. Тийхэдэнь дэлхэйн бусад гүрэнүүд удаа дараалан ядерна туршалгануудые болюулхабди гэжэ гараа табиһа болохо байна.

Америкын Холбоото Штадууд 1945 ондо Японой Хиросима, Нагасаки хотонууд дээрэ түрүүшын ядерна б.:омбо хаяһанһаа хойшо дэлхэй дээрэ 2045 дахин ядерна туршалганууд хэгдэһэн юм гээд хануулаа.

ШАГНАЛ

Ойн ажахын талаар габыятай байнаны, үни удаан саг соо оролдосо үүсхэлтэйгээр хүдэлмэрилхэнэйн түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной сентябриин 9-нэй Зарлигаар Ой модоной ажахын министерствын Хойто-Байгалай лесхозой инженер Пекшева Зинаида Ивановнада "Буряад Республикын ой модоной ажахын габыята хүдэлмэрилэгшэ" гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

Эрдэм техникэскэ, үйлдбэрийн талаар габыятай байнаны түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной сентябриин 9-нэй Зарлигаар "Буряад Республикын габыята инженер" гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо гэбэл:

Ботогоев Вячеслав Николаевичта - Буряад Республикын гэр байрын коммунальна ажахын комитэдэй таһагай начальнигай уялгы дүүргэгшэ.

Хардаев Петр Казачковичта - Зүүн Сибириин технологическа университетэй барилгын факультэдэй деканай орлогшо.

Цыбиков Александр Ефимовичта - Россин Эрдэмэй академийн Сибириин таһагай естественнэ институтдай ахалагша эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ.

Шатуев Ириней Николаевичта - Россин Эрдэмэй академийн Сибириин таһагай Буряадай естественнэ институтдай гол инженер.

Эд хэрэглэлгын кооперацида үни удаан ашаг үрэтэйгөөр хүдэлмэрилхэнэйн түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной сентябриин 9-нэй Зарлигаар "Буряад Республикын хангалгын албанай габыята хүдэлмэрилэгшэ" гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо гэбэл:

Баташева Галина Георгиевнада - Хягтын аймагай эд хэрэглэгшэдэй бүлгэмэй бэлдхэлэй конторын экономист.

Гребенчиков Виктор Дементьевичта - Тарбагатайн районой Ехэ-Хунилын ажахын тоосоной худалдаа наймаанай предприятиян директор.

Кириллова Вера Александровнада - Прибайкалин районой хүдоогэй эд хэрэглэгшэдэй Первомайска бүлгэмэй столовын эдээ шанаша.

Хүгжэмэй искусствын талаар габыятай байнаны түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной сентябриин 9-нэй Зарлигаар "Тэнгэри" гэжэ хүгжэмэй-уран найханай студиин дуушан Антонова Елена Пивоваровнада "Буряад Республикын габыята артистка" гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

"Буряад Республикын харьяата газар дээрэ хари гүрэнүүдэй эрхэтэд хуулин эрилтэнүүдые хэр сахинаб?" - гэнэн асуудал олон хүнүүдэй ба тусхай албануудай ханаае ехэтэ зобоодог. Юуб гэхэдэ, һүүлэй жэлнүүдтэ тэдэнэй тоо эрид олошоржо, Хуулин эрилтэнүүдые сахихагүй ушарнууд ба гэмтэ ябадалнуудые гаргаха баримтанууд мүн лэ олошорно ха юм. Манай газетэ энэ асуудалда ходо анхаралаа хандуулжа байдаг.

ХУУЛИЙН УРДА ХЭНШЬЕ АДЛИ

(Хари гүрэнүүдэй эрхэтэдэй хуули ямараар сахидаг тухай үшөө дахин)

Хирэ хирэ болоод лэ үнгэргэгдэдэг "Хари гүрэнүүдэй эрхэтэн" гэнэн хэмжээ ябуулга һая эмхидхэгдэжэ, тэрэнэй дүн согсологдобо. һара шахуу ябуулагдаһан энэ ажалай тоо баримтанууд һонирхолтой. Теэд эдэ хэмжээ ябуулгануудай үедэ хуули сахяагүй гэхэ гү, али хазгайруулан, мүн гэмтэ ябадал гаргаһан ушарнуудай олоор элирүүлэгдэдэг байхада, олон бодолнууд түрэнэ. "Юундэ иимэ ушарнууд болоноб, ямар зон хуули хазгайруулаб?" - гэхэхэ эхилээд, асуудалнууд олон лэ даа. Тэдэндэ харюу олохо гэшэн бэрхэтэйхэн лэ юм бээ, тиимэхэ тус хэмжээ ябуулгын тоо баримтануудта хандаа.

"Буряад Республикын харьяата газар дээрэ хари гүрэнүүдэй эрхэтэдэй ба республикын эрхэтэн бэшэ нюурнуудай байха гурим тухай" Буряад Республикын Хуулин ёһоор эдэ бүгдэ шалгалта хиналтын хүдэлмэри, манай ушарта "Хари гүрэнүүдэй эрхэтэд" гэнэн хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэдэг байха юм гэжэ нэн түрүүн онсолло. Энэ ажал ябуулга уялгатай республикын тусхай албануудай эмхидхэнэн энэ хэмжээ ябуулгын эхиндэ, дүн хамта хиналта шалгалтын ба бэдэрэлгын зуугаад шахуу бүлэгүүд байгуулагдаһан байгаа. Хари гүрэнүүдхэ манай республикада ерээд, бүридхэлдэ ороогүй, хуули буса хэрэгүүдые үүсхэдэг эрхэтэдые элирүүлхэ гэнэн зорилго тэдэнэй урда табигдаһан байха юм.

Эдэ хэмжээ ябуулгын үедэ 86 гостиница шалгагдажа, саг зуура тэндэ байрлаһан 799 хүн шалгагшадай асуудалнуудта харюусаа, тайлбаринуудые үгөө. Улаан-Удын "Баргузин" гостиницада байрлаһан хари гүрэнэй 10 эрхэтэдэй бүридхэлэй саарһан дээрэ - хэзээ гостиницаһаа гаража ошохо гэнэн тэмдэглэл үгы байгаа. Албапайнгаа хэрэгтэ хайша хэрэг хандадаг гостиницын х а р ю у с а л г а т а хүдэлмэрилэгшэдтэ яла тохохыен, Советскэ районой захиргаанда тусхай мэдүүлгэ эльгээгдэ. Северобайкальск хотын "Байкал-сервис" гэжэ г о с т и н и ц ы хүдэлмэрилэгшэд, Германиһаа ерэн 10 хүниие манай республикада эрхэ зүшөөлгүй байгаашье һаань, хамаагүй, угтан абаа.

Шалгагдаһан эдэ болон бусад гостиницануудта гол түлэб иимэл ушарнууд үзэгдэнэл даа. Тиимэхэ Хуулин эрилтэнүүдые сахидаггүй хүтэлбэрилэгшэдтэнэ нютагай захиргаануудай зүгһөө яла тохогдохо ёһотой.

Эдэб олон предпряти ба эмхи зургаануудай хамтын байрануудта бүришье һаа "дураараа ошоһон" байдал тогтонхой. Бүридхэлэй тусхай саарһа ехэнхи ушарта эндэ бэшэдэггүй байхаһаа гадна, ямаршье документгүйгөөр хүнүүдые, тэдэнэй тоодо хари гүрэнүүдэй эрхэтэдые байлгадаг байха юм. Жэшэнь, Кабанскын аймагай Селенгинск тосхой хамтын 18-дахи байрада Азербайджанһаа ерэнэн Рагимов Первиз гэжэ эрхэтэн ямаршье документгүй һанаа амархан байһанаа, 379 мянган түхэриг яла түлөө. Узбекистанай Турсун У. гэгшэ, Улаан-Удын Железнодорожно ОВД-гэй нютагтаа бусаха гэнэн тусхай шиидхэбэритэй байбашье, Хэжэнгын аймагай Новокижингинск тосхондо хүрээжэ ерээд, ямаршье һаалтагүйгөөр эндэхи хамтын байрада байһанаа элирүүлэгдэ. Тэрэ 400 мянган түхэригэй ялада унаа, мүн нютагаа ябаха баатай болоо.

Энэл шалгалтын үедэ республикын аймагуудай болон ажахынуудай Улаан-Удэдэ гү, али аймагуудай бэшэшье түбүүдтэ байдаг саг зуурын буудалай 39 гэр ба 6802 үмсын гэр шалгагдажа, хуули хазгайруулан гэхэ гү, али сахяагүй 83 ушар элирүүлэгдэ. Хари гүрэнүүдхэ ерэнэн эрхэтэдэй бүридхэлдэ ороһоорнь бага зэргэшье һонирхонгүй гэртээ байрлуулан 13 эзэндэ протокол бэшэгдэжэ, тэдэнэр хэнхэлтэ абаа. Тиихэдэ хари гүрэнүүдэй эрхэтэдэй ажаһуухые гэрээ ходо хүлхэлжэ байдаг (горитой мүнгөөр юм ааб даа) 34 квартира элирүүлэгдэжэ, паспортна-визовэ албанай тусхай бүридхэлдэ тэдэнэр абтаа. Тэдэнэй 19-нинь - Улаан-Удэдэ, 8-нинь - Хягтада, 3-нинь - Кабанскда, 3-нинь - Түнхэндэ, 1-нинь Ивалгада болоно.

Тус хэмжээ ябуулгануудай үедэ "Пекин-Москва", "Москва-Пекин" гэнэн поезднуудта ябаһан 317 хүн шалгагдаа. Хуулин эрилтэнүүдые сахяагүй 31

ушар элирүүлэгдэжэ, ялын хэмжээн дүн хамта 1,5 миллион түхэриг болоо. Хягтын аймагай дотоодын хэрэгүүдэй таһагай хүдэлмэрилэгшэд "Иркутск-Наушки", "Москва - Улан-

Батор" гэнэн поезднуудые шалгажа, биимэ ушар мүн лэ элирүүлэгдэнэн байна.

"Буряад Республикын харьяата газар дээрэ хари гүрэнүүдэй эрхэтэдэй ба республикын эрхэтэн бэшэ нюурнуудай байха гурим тухай" Буряад Республикын Хуули сахяагүй гэжэ эдэ хэмжээ ябуулгануудай үедэ элирүүлэгдэнэн хари гүрэнүүдэй 254, мүн дүтүн хари гүрэнүүдэй гэжэ тоологдог 113 эрхэтэндэ 51 гаран миллион түхэригэй яла тохогдоо. Эдэ эрхэтэдэй 128-нинь - КНДР-һээ, 12-нынь - Германиһаа, 2-нынь - США-һаа, 48-нинь - Азербайджанһаа, 39-нинь - Армения болон бусад гүрэнүүдхэ ерэнэн хүнүүд байха юм.

Улаан-Удын Октябрьска районой мэдэдэ ородог "Забайкальский" тосхондо хотын нэгэ томо предпрятиин ахмад бухгалтерай коттедэж барижа байһан КНДР-эй эрхэтэд элирүүлэгдэ. Хитадһаа аяншалжа ябанабди гээд манай республикада ерэнэн 9 эрхэтэн Хэжэнгын аймагай Хөөрхэ нютагта таряшадай нэгэ ажахын ажалшад болошонхой овоц ургуулжа байгаа. Тиихэдэ Амурска областиин "Тында-лес" гэжэ нээмэл түхэлэй акционернэ бүлгэмдэ хэлсээнэй ёһоор ерэнэн КНДР-эй 17 эрхэтэн, Северобайкальск хотодо ерээд, эдэб барилга хэжэ байһанаа элирүүлэгдэжэ, һөөргөө ябаха баатай болоо. Кабанскын аймагай "Хандалын" совхоздо ямаршье бүридхэлдэ ороогүй Хитадай 6 эрхэтэн хүдэлжэ байһанаа элирүүлэгдэ, барандаа 2,2 миллион түхэригөөр хэнхээгдэ. Эдэ баримтануудта үндэхэлэн хуули сахихаяа "мартанай" хүтэлбэрилэгшэд тушаа мэдүүлгэнүүд, нютагай захиргаануудта баригдаа.

Тиихэдэ, Тарбагатайн "Катюша" гэжэ магазиние даагша Васильева П.Я. гэгшэ Армениян 4 эрхэтэндэ, тусхай зүшөөлэй үнэмдэлгэ үгы байгаашье һаа, ажал хүүлэжэ байһанаа элирүүлэгдэнэн байна. Азербайджанай эрхэтэн Зейканов Ф.М. гэгшэ энэ шалгалтын үедэ өөрөө хэнэн хуурмаг 290 бүтүлхэ архитай баригдажа, салинай эгээл бага хэмжээе 10 дахин ехэ болгоһон яла түлөө.

Эдэ хэмжээ ябуулгануудай үедэ элирүүлэгдэнэн

баримтануудай үндэхөөр 20 хүтэлбэрилэгшэ хэнхээгдэжэ, ялануудые түлэхэ баатай болоо, хуулин эрилтэнүүдые сахидаггүй хари гүрэнүүдэй 38 эрхэтэн Эхэ орондоо бусахаар ябуулагдаа. Мүн бэшэшье хэмжээ ябуулганууд энэ хугасаада үнгэргэгдэнэн байна. Жэшэнь, гэмтэ ябадал гаргаад, тэрбэдэн зугадажа ябаһан 6 хүн, бэдэрэлгэндэ байһан хари гүрэнүүдэй 2 эрхэтэн баригдаа. Гүрэндэ үритэй байгаад "хоргодожо" ябаһан 4, алимент түлэдэггүй 10 хүн мүн лэ элирүүлэгдэнэн байна. Энэл үедэ гэмтэ ябадал гаргаха гэнэн 38 хэдэлгэ усадхагдаа.

Иимэл үрэ дүнтэй "Хари гүрэнэй эрхэтэн" гэнэн хэмжээ ябуулга үнгэргэлдэ, Юун гэлтэйб, тоо баримтануудые хараад, хүндэтэ уншагшад, өөлхөө тухайлжа, ойлгожол байна ёһотойт. Теэд эндэ нэгэ иимэ үзэгдэлдэ анхарал хандуулхаар байна. Нютагаймар зарим зон, илангаяа Улаан-Удэдэ ажаһуугшад, мүнгэ олоо олохын хойноһоо хам орошоод, хари гүрэнүүдэй эрхэтэдые "халуунаар угтан", түбхинүүлхэ, байра олохо үгэхэхөө эхилээд, өөрынтөө гэрые хүлхэхэ тон "дуратай" байдаг юм байна. Юун хүн ябаа юм, ямар зорилготой, саарһа, документнуудтэй юм гү, элүүр энхын талаар хайшаа юм гэхэхэ эхилээд, олоо асуудалнууд бии ха юм. Теэд "багса" мүнгэ харуулжархихадань, бүхэ юумэмнай мартагдаһан ёһотой. Энэ талаар баһа, бүхэ хүниие "гэмнэжэ", хэлээ болохогүйншье мэдээжэ. Юуб гэхэдэ, олон зон ядарһан тулиһандаа хүниие байлгана болодог. Илангаяа хари гүрэнэй хүниие байлгана, алишье талаһаань бариншатай байна ха юм.

Дутын хари гүрэнүүдэй эрхэтэд, илангаяа Кавказһаа манай республикада олоо. Намдуу номгон Буряад орондо тэдэнэй олонхиниинь үнинэй түбхинэшэнхэ элдэб олзыншье ба буса хэрэгүүдые эрхиддэг байгаа юм бээ. Хотын түбэй дэлүүт дээрэ тэдэмнай эзэд ёһоор ябадаг, ажалгүй, үлэн хоолоо архи тамхиин хойноһоо агнашаһан, олоороо эдэ олоорог хүнүүдые "Эй ша наашаагыш!" гэжэ зандаа лэ, урагша хойшонь намнаха аралжаа наймаанайнга зүйлнүүдые шэрүүлдэг зөөлгэдэг янзатай агшэ. Эдэнэр үни хада, эндэ тэндэ гэр байрануудтай худалдажа абанхай гостиница, ресторануудай өөрын байдал хуудалта "амаргүйхэн" лэ байһаниинь олондо мэдээжэ "Халуун" Кавказһаа болон бэшэшье газарнуудай хэдыгээрээ ерээжэ, ошол байдаг юм, юу хэдэг зон гэжэ юрын зоной даб мэдэхээр бэшэл хаш...

Тиимэхэ үе үе болодо иимэ шалгалта - хиналтын хэмжээ ябуулгануудай үнгэргэгдэжэ байха гэжэ баһал хэрэгтэйшье, тухай байһаниинь дамжаггүй. В. ШАГАДУР

Ивалгын дасанай 50 жэлэй ой

НАМАРАЙ ДАЙДЫН НОМГОНДО, СЭЛГЭЭН АГААРАЙ СЭЛЮУНДЭ

ҺҮНИНДӨӨ ехэ уһатай бороо ороод, үглөөгүүр тээ зогсобошье, тэнгэри бүрхэг, дахин лэ үһээржэ ороно аа гү гэжэ ханаа зобохоор байба. Теэд олоной буян байдаг юм бээ. Ойртогойн аршаанаар угаагдаһан дайда дэхэй тунгалаг хайхан, амилхада ариун сэдээн, дасанай дуган, сүмнүүдэй алтан шаргал оройнууд колоһоо ялалзан, мүргэлгэдэ айшадые баяртаа үриһандаа үзэгдэнэ.

Дүтэлжэ өшохоодо, дугануудай оройгоор үлгэгдэһэн хонхонууд шэнгэн зохидоор жэнгирхэдэжэ, Ивалгын дасанай мүнхэдхоор 50 жэлэй ойдо зориулагдаһан куралхуржа байһан ламанарай ушчалганууд Согшон сүмэ сооһоо радиогоор дамжуулагдан, һайндэрэй хүр жабхалангыё нэмээнэ.

Соёлой министр Г. Н. Струбинов, аймагуудай гулваанар һууна. И сагта хуралтүгэсэхэ тээшэ боложо, хамба-лама, Л. В. Потапов, М. И. Семёнов түрүүтэй ламанар, хүндэтэ айлшад дасанай добжоон дээрэ гаража, энэ үедэнь радиогоор Б. Н. Ельцинэй амаршалгын телеграмма соносхогдобо.

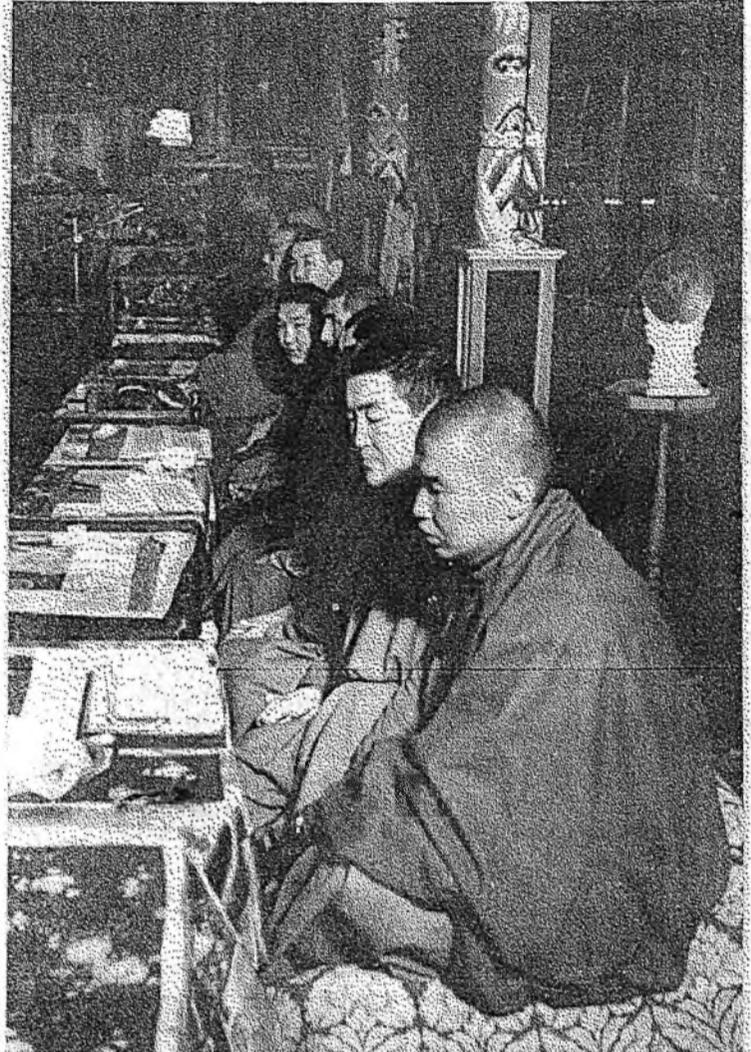
Дүтэхэнэ түхөөрэгдэһэн тайзан тээшэ шэглэбэ. Нүр жабхаланта хүгжэм улам ордоһолон шангадажа, үндэһэнмягтай, гоё хайхан хүхэ, улаан, ногоон тэрлигүүдые үмдэһэн уран бэлигтэн амаршалгын дуу хатараар айлшад, харагшадые утгана. Дасанай тэлэг хашаагай баруун-урдахана тусгаар бэлдэгдэһэн талмайн дүрбэн тээһээ дэһэн татаатай, досоонь барилдаашад хүсээ туршана. Энэ үдэр болоһон эрын гурбан наадан тухай удаадахи дугаарнуудта дэлгэрэнгыгээр мэдээсэхэбди.

Согшоной зүүн талын жабдангуудай эхиндэхи үндэрхэн шэрээ дээрэ Бандида хамба-лама Дамба Люшеев, дид-хамба Доржо Цыденов, дид-хамба, Агын дасанай шэрээтэ Цырен Дондукбаев, Ивалгын дасанай шэрээтэ Даши-Нима Содномдоржиев, Агын, Сүүгэлэй, Гэгээтэйн, Чисаанын, Тамчын, бусад дасангуудай шэрээтэнэр, ламанар һууна. Баруун талын эхиндэ Эши-Лодой рибүүшэ, Жамбал-Ринчин наарамба, Энэдхэгһээ морилжо, манай дасанда буудаг бусад түбэд ламанар ушалгаая бүтээнэ.

Ламанар, айлшадай добжоонһоо буухадань, буряад дэгэлтэй арбаад эрэшүүл, эхэнэрнүүд табин сажан уга, сэнхир үнгэгэй Маранзата хадаг барижа, аягатай сагаан эдээ амасуулна.

Буряадай 1-дэхи үндэһэн лицей-интернадай "Наран" ансамблин хүбүүд, басагад, "Байгал", "Магтаал", ансамбльнуудай, республикын аймагуудай дуушад, хатаршад сугларһан зоние уран бэлигээрэ баясуулба.

Хүндэтэ айлшадай шэрээнүүд дээрэ республикын Президент А. В. Потапов, Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М. И. Семёнов, Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л. Ч. Бадмаев, Президентын ба Правительствын хэрэгүүдые эхилэгшэ Р. Б. Гармаев,

хамбанар Ринчин Жамьянов, Дагба Доржийн, Самбу Жигжидэй, Амурга Хамушка Дамир гэгшэдые шэрээдэнь залаһан ушарта зориулагдажа, 1946 оной майн 23-да Дээдэ-Ивалгада наярһан ехэ найр, наадан тухай манай газетын сентябриин 12-ой "Буян" хуудаһанда яһалашье дэлгэрэнгыгээр бэшэгдэһэн байха. Тэрэ гэнээр тэбхэр табин жэл шуумайн үнгэршэбэ.

Дайнай һүүлээрхи хатуу хашанха жэлдэ дасанаа дахин нээжэ, Бурхан багшынгаа Ном хургаалда Этигэл ябуулха, мүргэхэ хэрэгээ сүлөөтэйгээр бүтээхэ аргатай болоһон манай үбгэ эсэгэнэр, эжынэр хэды ехээр баясаһан байгаа да! Тэрэ үедэ түрүүшымнай дасан мүнөөнэй Дээдэ-Ивалга һууриной (урдаһан Сталин колхозой) баруун тээхи сабшалан соо байдаг хэн.

Дайнай һүүлээрхи тэрэ 46 онһоо хойшо Ивалгын дасанай найр мүнөө 50 жэл соо хоёрдохёол үнгэргэгдэжэ байна ёһотой. Саашадаа энэ найрые заншалта болгобол, хайн байгаа гэжэ ханагдана.

Тэрэл үдэшэндөө Улаан-Үдэдэ Буряад драмын театрай байшан соо баярай суглаан боложо, хамба-лама Дамба Люшеев, Л. В. Потапов, М. И. Семёнов, Монголой дид-хамба Тэрбиш, Ородой үнэн алдартын шажанай Буряадай тойрогой жааг журам харгалзагша эсэгэ Игорь, ВАРК-ын президент Д. Н. Дугаров, дид-хамба, Агын дасанай шэрээтэ Ц. Дондукбаев, Туваһаа морилһон Дава Ринчин ламхай, дид-хамба Доржо Цыденов үгэ хэлээ. Һүүлээрнь уран бэлигтэнэй ехэ концерт боложо, республикын предприятия, эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд, аймагуудай дарганар амаршалгануудые хэлэжэ, бэлэгүүдые барья.

"Буряад үнэн" газетын зүгһөөшье амаршалгын иимэ бэшэг дамжуулагдаба:

Үбгэн Хайдап дид-хамбын Үлзы хайхан хэшээлээр Зүблэлтэ засагай ударидагшанарта Зууршалга бэшэг эльгээгдээ бэлэй.

Эсэгын дайнай түгэсэжэ, Илалтаар толорһон жэлдэ

Дээдэ-Ивалгын уудамда Дээдын засагай зүбшөөлөөр Буряадаймнай һүлдэ болоһон Бурхан шажанай дасан тогтоо. Дармаа хамбын оролдолгоор Дам саашаа үргэдэжэ, һүзэгшэ олоной үргэмжөөр һүр жабхалангаа мандуулаа.

Бурхан багшын мүнхэдлөөр Хоёр мянга табан зуунай Дэмбэрэл ехэтэ ойн баярта Дели хотын ордон дотор Джавахарлал Неру, Далай-ламын, Банчан бэгдын зүүн гарта Шарабай хамба һуугаа агша хэн.

Ганданай хамба Гомбожабтай Гомбоев манай хамбатан Ази түбин оршондо Амгалан үүсхэлнүүдые гаргажа, Бакула гэгээнтэнэй хүтэлдэг Энхэ тайбанай Бага хуралай Эхи табихан габыагай. Жиндагууд соогоо хүндэтэй Жимбаа, Мүнхэ хамбатанай Захяануудыень тодожо абаад, Заяа хамбын байгуулан Балдан Брайбун дасание Дахин нэргээһэн Дамба хамба Богдо Зонхобын нангин номые Буряад орондоо дэлгэрүүлнэ. Эхэ хамаг амитанай Энхэ тэнюун амидархын түлөө Табин жэл соо залирангүй Толоржо байһан зулаая Улам дэгжээн бадаруулжа, Улас түрэ, шажанаа Үеын үедэ мандуулая! Н. БАДМАРИНЧИНОВ, манай корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: хурал, найрай үедэ. М. ШАНТАКОВОЙ фото.

Салмаха тэнгэрийн хяя

Самбу Норжимяев

(Романы 2-дохи номоо)

(Үргэлжлэл. Эхинийн июлиин 2-25-най, сентябриин 10-най, 13-най, 17-ной дугаарнуудта).

- Юуень ойлгоошгүй болонош. Тэдэ каторжаан-гуудшни өөһэдөө алууршад гээш! Тэдэндэ гэмтэйшье, ехэнхинь огто гэмшьегүй хүнүүд дайралдажа, тэдэ "арадай сүлөөлэгшэд", хубисхалшад нэрэгтэйшүүдэ олоор алууддаг байгаал. Гүрэнэй гэмтэн хэлээлтэ амсаха ёһоороол юм бээ. Үбгэ эсэгынгээ хороолгоһониие хараһан ха юмши, наһаараа маргахаар бэшэ хэрэгзы аашата муухай алуур гээш! Тэдэниие саазалан, түрмэлэнгүй яахабши!

Николай зэмэтэй шарай харуулан, абяагүй болоодхино. Энэ үедэ наһажаал хатан Мария Фёдоровнагай хүбүүндэс хургаал заабари үгэжэ, нүгөөдэнь жаа үхибүүндэл номгон байхадань, үбгэцөө мөөрөжэ байһан залуу хатан Александра Фёдоровна тэсэжэ ядаад:

- Хүндэтэ хад... - арайл "хадан эхэ" гэжэ дуугаржархин алдһан Алиса саашань захаржа, - хүндэтэ хатан эхэ минии багада намда ном зааһан багшанарни Хойто Ази, Ялангаяа Сибирь барагдашагүй ехэ баялигтай уужам салуу эзэгүй дайда юм гэжэ ойлгуулдаг һэн. Теэд хаан шэрээгээ бэхижүүлхын, эхэ ороноо дэбжүүлхын, арад зонийнгоо байдал хайжаруулхын түлөө тэрэ хоһон газар дайдые эзэмдэжэ, баялигын эдлэхэдэ, ямар гэм болохо юм бэ? - гэжэ хадан эхынгээ үгэнүүдынэ нажаалдан, жүтөөрхүү маягтайгаар зүрюутэн хандаба.

- Мүнөө үедэ энээхэн дэлхэй дээрэ эзэгүй тэн хоһон тала дайда, хэнэйшье мэдэһээр, хомор ааб даа. Танай хэлэгшэ Сибирьтэ олон, үсөөншье наа, арад зон хуу бии, теэд Бадмаевай бэршгэнь эжээлэхэ болоо наа, тэрэшни Орос гүрэнэй хүн зонһоо хэдэн дахин олон түмэн зониие мэдэлдээ абая гэнэн дурадхал оруулна ха юм. Үшөө һайн дураарын бэшэ, буу эбэсэгэй хүсоор, дайн сэрэгээр орожэ... Ород гүрэнэй газар уһан ехэ, эзэлэгдээгүй баялигтай заха хизартаа хүртэшэгүй, хүн зоннай олоншье наа, газартаа багтажа ядана бэшэ, өөһэдтэмнай хуурай хоһон дайда үшөө элбэг. Минии түрэнһэн нотог Дани жаахан дэбисхэртэй орон лэ. Хэдшье газар багатай наа, нотогтайхидни багтажа ядаад, хүнэй газар эзэмдэхэ тухай хэлэхэһээ байтагай, ханадагшьегүй юм. Ши, үнэтэ бэримни, бодоод үзш, шинии түрэнһэн нотог Гессен ха юм. Ная болотор танай орон бөөдэ мэдэлтэй газар байгаал. Теэд канцлер Бисмаркын ээрхэг түрмхэй гүрэн түрын ябуулгаар танай газар Пруссида хүсөөрөө шиилүүлэгдээ. Шинии эсэгэ агуухэ герцог Луи худамнай

династиие үзэн ядаһаар мүнхэрөө һэн. Таанад үшөө пруссинхидаар нэгэ үндэһэ яһанай болонот. Харин бага ехэ, үсөөн олоншье наань, хамаагүй, улад зониие тон ондоо яһатанай хүсөөрөө мэдэлдөрөө абахадань, ямар байхаб? Ши, хүндэтэ "гэгээн сагаан Нарахамни", өөрөөшье газарыгтай эзэмдэһэн пруссинхидта мүнөө болотор дурагүйлхэдэгээ манда үнэншүүлхэ гэжэ оролдоһоор зандааш, тэрэн тухайгаа бодоод үзш! - гэн, бэриингээ зүрюу үгэһөө гомдоһондоо хүбүүнэйнгээ хамгандан хандадаг үгыень нажаалдан наадалжа, бүри зүрюугээр хэлээд, "баяртайшье" гэнгүй гаража ябашаба ха.

Хатан Александра Фёдоровнагай үһэнэйнь узуур хуухаһаа халуу бусалаад, сэбэр сагаахан шарайнь шад улаан болонхой нууһан шэгтээ үлөө һэн.

Росси гүрэнэй наһатай залуу хоёр хатадай хоорондуур, ородоор хэлбэл, хара миисгэйн гарашан тухай энэ үедэ ордон шадарайхидта эли болоод байһан юм. Юун гэхэб, Николай Алиса хоёрой наа гэрлээд, түрээс хээд байһан үе һэн. Нэгэ гэр соо сугтаа байгаад, ганса бүһэтэй хүнөө бэе тээшээ татаха оролдоһооо заабол жүгөөнэй химараан гараха ёһотой шуу. Түрүүшын үедэ гүрэнөө хүтэлхэ дүршэлгүй Николай эхынгээ хэлэһые ехэ шагнадаг, үгыень дууладагшье байгаа. Тиихэдэнь залуу хатан хори холо гараһан эзэн хаан үбгэндэнь эхэншье наа, хургуулиин шабида заабарилһан мэтэ, бэриее тоонгүй, ото хандадаг байхадань, ехэ дурагүйлхэдэг болоо һэн. Удаань бага нэгэ ушар эхэ бэри хоёрой хоорондохи харша харилсаанда дари дээрэ даһа адхаһандал нэмэри болобо. Ород хаашуулай нэлгэлсэхэдэ, бэе бөөдэ дамжуулан үгэлсэдэг гэр бүлын үмэдхэл зүүдхэлэй үнэ сэнтэ заншалта гоёлтонгууд бии байгаа. Тэдэниие ордон доторхи гуримай ёһоор баяр ёһолодой үдэрнүүдтэ шэнэ хатан үмдөөд ябаха ёһотой байһан юм. Теэд гоёхо дуратай Мария Фёдоровна гоёлтонгуудаа бэридээ үгоогүй байгаа. Тэрэ зүүдхэлынэ һамгандаа үгэхэ гэжэ эхэһээ Николай эрихэдэ, хүбүүгээ харагаад, наһатай хатан үгэбэгүй. Тэрэниин мэдэхэдэ, Александра Фёдоровна ехэ уурлажа, намда ямаршье гоёолто зүүдхэл хэрэггүй, би тэрээгээр дутахагүйб, залгиг, эдлэг саашаа гэжэ үбгэндөө гэмэрһэн, гомдоһон юм. Тэрэниһээ хойшо гоёолто зүүдхэлээ абалсаһаншье наа, эхэ бэри хоёр хатад бэе бөөдэ хүйтэрэлсэжэ эхилээ һэн. Хожомоо Алиса хадан эхэсэ "хэрүүлшэ" гэжэ бүхы наһандаа нэрлэдэг болоһон байгаа.

Тэдэ баһа Николайшье һамгандаа һаймнаржа, эхынгээ үгэ дары хэрэгсэхэ, тоохоёо болёо һэн. Нэгэтэ эсэгынэ

хатан эхэншье сая түхэриг гүрэнэй банкһаа хэрэгтэй болоһон хаанай нэгэ үхидэ урьһалыш гэжэ хүбүүндээ хандаһан юм. "Иигэжэ гүрэнэй зөөри сасажа болохогүй, хүндэтэ маман, танда сэхээ ойлгуулнаб. Хэрбээ минии эсэгын амиды байгаа наа, тэрэ үхин хэр зүрхэлжэ мүнгэ эрихэ һэн хаб, мэдэнэгүйб, гэбэшье тэрээндээ эсэгын үгэхэ харюу би тон эли мэдэнэб. Мүнөө Виттын эзэгүйдэ мүнгэн һанһаа нэгэндэ нэгэ сая, нүгөөдэнь хоёр саяар мүнгэ тараагаа наамни, гүрэнэй зөөри яажа доройтохоб. Минии эсэгын гүрэниие хүтэлхэ түүхэтэ сагта мүнгэн һан бата бэхи байгаа, гэбэшье энээхэн зөөри үсөөхэн жэлэй турша соо дары һалгаахада бэлэн лэ" гэжэ шэрүүцээр эхэдэ харюусаа һэн.

Энэ гэр бүлын түрэлхидэй хоорондохи химараан саашаа улам түргэдэхэ аад, байгша 1895 оной тэн багта Мария Фёдоровнагай түрэнһэн нотог Копенгаген хотоёо удаанаар айлшажа ошоһонойнь һүүдэ замһан юм. Мүн тэрэ зун Николай Александра хоёр Аничков ордондоо эхынгээ ерээгүйдэ баһа холодохо гэжэ шийдээд, Петергоф зөөжэ ошоо һэн.

Аничков ордоной хоёрдохи даһарай Николай мүнөө хүдэлжэ байгаа ажалай жаахан таһаг соо хоёр хүн һууна. Нэгэниин Николай өөрөө, лейб-гвардиин гусар хорооной хурандаагай хубсаһатай. Мундирайнь мүнүүд дээрэ доошоо һанжаһан алталмал панагар сасагтай түхэрээн эполедүүдэй орондо нарынхан шара эримэл утаһа хоёр даһараар мушжажа эршэлһэн погонгууд оёотой. Урда энгэртэнь баһал томомол утаһан бүтүүтэй табан даһар шагтанууд яларна. Баруун мүнөөһөн алталмал шара аксельбантанууд луга доогуурь һанжана. Николай үнөөхил улаан хилэн бүрээһэтэй һандалдаа гүнзэгыгөөр доро һуунхай. Нүгөөдэнь хара хилэн захатай фрак үмдэһэн, саб сагаан самсынгаа заха доогуур боро эрэн бойлторго зүүһэн, хүрхэгэр томо сээжэтэй, уршалаагүй үргэн магнайтай, уга сэхэ хамарын гонзогор поурайнгаа хахадын эзэлһэн, үргэлжэ үдхэн һахалтайшье наа, залуубтар шарайтай хүн, томо шэрээ тойруулжа табигдаһан хүрин сугсага бүрээһэтэй зургаан һандалиин нэгэндэ һайхан ороһон түхэлтэйгээр һахалаа эльбэсэгээн, хаанай дуугархы хүлээһэн янзатай абяагүй тобойго һууна. Энэ хүн гурбан жэлэй урда тээ үшөө Александр хаанай амидыда мүнгэн һангай эрхиндэ томилогдоһон, дээрэ ахагүй сайд Сергей Юльевич Витте хаанай дуудалгаар бараалжа ерээд байһа ха юм.

- Сергей Юльевич, гарагай зургаанай заншалта

дуудһандаа хүлисэл гуйнаб. Эсэгэ эзэн хаанай дансанууд сооһоо Пётр Бадмаевай бэшг олоод, нэн түрүүн тангай хөөрөлдэбэл дээрэ гэжэ шийдээб.

- һүр жабхаланта, тэрэ бэшг би һайн мэдэнэб. Мүнхэ нойрсоһон эзэн хаан танай эсэгэдэ би бэшгээр тэрэни тухай элдхэхэн байнаб.

- Бэшгэйнь гол удха - Оросой гүрэндэ ямар аргаар Хитад, Монгол, Түбэд оронуудые шиилүүлхэ ёһотойб гэнэн ха юм. Та энээн тухай юун гэжэ бодонот?

- һүр жабхаланта, нэн түрүүн яахадаа Пётр Александрович Бадмаев Агуухэ Орос гүрэнэй улас түрын Гадаадахи ябуулга хэхэ болоо юм бэ гэжэ, минии һанахада, бодожо үзэхөөр байна...

- Анхаралтай шагнаба.

- Бадмаев өөрөө Үбэр Байгалда түрэнһэн буряад яһатан ха юм. Дэлхэйе тойроһон аян замһаа бусажа ябахадагтай, буряадуудай ехэ угтамжа хэдэн газар хэхэдэнь, та тэдэнээр уулзаһан байхат. Хүдөө нотогһаа гараһан талын хүбүүн Пётр Александрович хургуули һударай талаар яһала эрдэм хэжэ шадһан хүн. Эрхүү хотодо гимнази алтан медальтайгаар дүүргэһэн хойшоо түбэд аргашан Султим Бадмаев ахаяа даһажа Петербург ерээд, эндэ 1871 ондо университетдэ ороһон. һураха үедөө бурха зүүжэ, үнэн алдартга шажан мүнгэлтэй болоһон хүн. Тиигэжэ Пётр Александрович гэжэ нэрэ абһаниинь хэндэнь эли ха юм. Удаань университетэй факультет эрхим дээдэ сэгнэлтэйгээр дүүргэһэн. 1875 ондо ахынгаа гээгдэһэнэй һүүлээр, түбэд эмэй арга өөрөө хэжэ эхилһэн, нотогһаа түүлгэжэ асаруулан ба тэндэһэнь хүнэй эльгээдэг үбһе ногоогоор тун эмүүдые бэлдэхэжэ, хү аргалдаг болоһон гэлсэгшэ. Тэрэ түбэд аргадань һожорни хүрэдэггүй, худал халтуура гэжэ һаналтаб. Ерээд онһоо эхилэн, университетэй зүүн зүгэй факультетдэ монгол хэлэ заалсадаг аабза. Мүнөө тэрэ дүшэн дүрбэ наһатай болоһон хүн. Университетдэ хитад, монгол, түбэд гурбан хэлэ амжалтатай шуудлажа гараһан ба Байгалһаа урагнаа нотогтай буряад хүн байһандаа зүүн зүгэй нотог орон, хүн зониие, тэндэхи гүрэнүүдэй хоорондын харилсаа, улас түрын ябуулга мэдэхэб гэжэ оорыгөө ехэ дээгүүр абхуулдаг болоһон дээрһээ гүрэнэй политикада хабаадалсаха, оролсоходуратай юм. Тиимэһээ хоёр жэлэй урда тээ февральин арбан гурбанда танай уншагша бэшгэ бэлигүүн хутагта эсэгэдэстнай намаар зууршалуулаа һэн. Гэбэшье, минии һанахада, талын лэ азиат хадаа азиат лэ ха юм, хэдшье гүрэнэй бодото зүблэгшэ нэрэ эрэгтэй наа. Теэд тиимэ эрэгтэй

Бэшгэ бэшгээ үсдөө мин лэ надворно зүблэгшэ ябаа. Ород гүрэнэйшгөө хэрэг ородууд өөһэдөөл шийдэхэ байгаабди, сэхыень хэлэнэб, Пётр Бадмаевһаа дортохобди гэжэ огто һанангүйб, - гээд, өөрөөнь дортохогүй ухаан бодолтой Бадмаевые доройтуулха зорилготой байһан Витте бүхы һананаһаа залуу хаанда зориута эртэһээ ойлгуулха гэжэ шийдээ һэн.

Бадмаевай энэ бэшгэ Витте һайса уншажа үзэхэдөө, Александр хаантай адли Зүүн Ази руу жүдхэхы тааруу бодолтой байһан тула ойлгомторгүй урид зүбшөөжэ дэмжээд, хаандаа һайшаан элдхэхэн байгаа. Гэбэшье хожомын саашаа бодоһоор байтараа, Сибириин ута түмэр замай барилга эхилүүлжэ, Орос гүрэнэй зүүлжээ даһшаха хэрэг эрхилэн толгойлоод байһан хүн аа, иимэ түсэб хараа Александр хаанда түрүүн элдхэхэ шадаагүй, эгээлэй түбэд эмшэн Бадмаевта үрдигдэһэн алдууга дары ойлгоһон юм. Тиимэһээ Бадмаевые ород бэшэ хүн гэжэ залуу хаанда элдэбээр доромжолон ойлгуулаад, хараа түсэбынь буруу тээшэнь харуулха гэнэн хара һаналтай һууна бшуу. Одоол бүхы ухаагаа түргэн хүдэлгэн, бодоолоо хуу хэлэхэ сагни ерээ гэжэ тэрэ шэбшэнэ. "Нэгэн гэбэл, мүнөө, үгы бол, хээзэшье бэшэ" гэжэ Витте шийдээд һуугаа һэн.

- Гэр бүлэ, һамгатай хүн гү - гээд, Николай Виттын бодоо таһадуулаба.

- Ород һамгатай, дворянка Елизавета Фёдоровна гэдэг аабза, хоёр үхибүүдтэй гэжэ дуулагшаб.

"Ород һамгатай, тэрэһээ үхибүүдтэй хадаа ондоо тээшээ хадуурхаа болиһон хүн байгаа ёһотой" гэжэ Николай һанаһаа тэгшэлэн бодожо үзөөд:

- Та минии асуулаада бүри харюусаагүй байһат, - гээб.

- Ла, зүб, хүлисэгтэ, һүр жабхаланта. Минии һанахада, юрын эмшэн Пётр Бадмаев ородой хаанда зүблэл үгэжэ байха эрхэгүй гэжэ үшөө даһы анхаралыгтай хандуулаба. Хэрбээ тэрэ зүблэлынэ зүб, ород гүрэндэ ехэ туһатай, олоо асарга арад зондо барисатай наань Гүрэнэй Зүблэл дээрэ асуудал болгон табиад, хаража үзэхэд болохо байгаа, - гээд, Николай хүлээгшээ тад ондоо харуу үгэжэ, бэшгэй уаха Витте сагта магтаха, һайшааха огто дурагтай байна хэбэртэй.

- Теэд энэ бэшгэтайнь түрэн танилсахадаа, таал зүбшөөһөө һайшааһан бэшэ аалта?

- Тиигэжэ һэм, түрэн уншахадаа, гансал зүүн зүгэй ябуулха гүрэн тэрэ асуудалуудые эхилхээр сая ерэлһе һануулаба гэнэн шэнгээр ойлгоод, зүбшөөһөн хүмбэ гэжэ Витте бэс үмөөр худалаар хэлэхэ нэдэлгэ хэбэ - Зүүн зүгэй саашаа политика ягаад ябуулха гэдэг хараа бодол гүйсэд абаагүй гэдэг хэлбэр бэшгэ бэшгэ байха болоһон хүмбэ?

- Би тиихэдэ... ээ... мүнгэн һан эрхилдэг байгааб, мүн танай эсэгын баһал дүүргэхэ уялгатай аабзаб.

"Гүрэнэй бодото зүблэл ородоор "действительный статский советник" гэдэг. Тэрэ сэрэгэй зигдаагтай сасууд генерал-майортой адли эрэгтэй (Үргэлжэлэлынэ хараха.)

Сэлэнгын һонин

ҺҮМЭ
НЭРГЭЭГДЭНЭ

Новоселенгинск нууринда үнгэрһэн зуун жэлэй тэгэндэ Вознесенскэ һүмэ баригдһан байгаа. Теэд совет үедэ энэ һүмэ хаагдажа, байшан соонь нэгэ үедэ барилгын материалнуудай склад, мүн моридой байрашые байһан гэшэ.

1995 онһоо Сэлэнгын аймагай үнэн аадарга шажанай һүзэгтэн энэ һүмэе нэргээн бодохоо хэрэг эхилэнхэй. Хэдэн арбаад жэл соо сугларһан наг шэбхэ, бог шорой һүмэ сооһоо гаргагдаа һэн.

Аймагай олонитэ энэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Сэлэнгын аймагай захиргаанай толгойлогшо Н. Д. Бадмаевай оролдолоор һүмэ нэргээн бодохоодо хэрэгтэй барилгын материалнууд үгтэһэн юм. Жэшэнь, 75 дүрбэлжэн метр шэл үгтэһэн ашаар һүмэ сонхонууд булта шэлтэй болоо.

Байгша оной майн 23-да түрүүшынхис энэ шажанай ёһолол, ехэ мүргэл болоо һэн. Гусиноозерскын һүмэ санаарган эсэгэ Виктор үнэн аадарга шажанай бүхы томо томо һайндэрнүүдтэ мүргэл ёһололнуудые ябуулжа байһай.

"ХОТОМНАЙ
НОГООН,
СЭБЭР
БОЛОХО"

25 наһатайшые наа, Гусиноозерск хотодоо ехэ нэрэ хүндэтэй болоһон Евгений Дагбаев эдирнүүдые хургаха хүнгэн бэинэ хэрэг шэлэһэн юм. "Романовой хургуулиин" Гусиноозерскын таһагые тэрэ хүтэлбэрийдэг. Карагэ болон Зүүн зүгэй харануудай тулалдаанай арга дүрэнүүдтэ хүүгэдые хургахаһаа гадна оюун бодолой, зүрхэ сэдхэлэйнь хүгжэлтэдэ онсо анхарал хандуулдаг заншалтай.

Үнгэрһэн зунай үедэ хотынгоо Пушкинай, Ключевской үйлсэнүүдтэ тус хургуулиин шабинар элдэб һег мододые нуулгаа. Тиин бүхы зунай харануудта хойноһоонь харууһалаа, үһалаа.

- Иймэ түхэлэй, бүхы зондо аша туһатай ажал хэхэдээ, хүүгэд өһлэдэ хүндэлхэ, эбтэй зөгтэй болохо бшуу, - гэжэ Евгений Юрьевич Дагбаев хөөрөө һэн. - 100 гаран һег мододые нуулгаабди, гарууһалаабди. Хотомнай ногоон, ариг сэбэр болохо, зондой зүрхэ сэдхэл байсуулаха гэжэ найданабди.

С. ДАМДИНОВ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай гал дүлэн соогуур ябажа, сэрэгшын хүшэрхэн лэ "ашаае" өөрынгоо ээм дээрэ үргэлжэ гарһан аад, тэрээн тухайгаа зондо гоёон һагад хөөрэдэггүй, "битнай дайнда хабаадажа, Эсэгэ оронойнгоо түлөө улаан шуһаая аджажа ерэхэн хүм" гэжэ байжа үбсүүгээ тэншожо, бөөе магтадаггүй, номгон даруу зантай ажал хэрэгтэ бүхы һанал бодолоо табижа ябадаг хүнүүд буряад зондой дунда яһала олон гэшэ ааб даа. Амиды мэндэ ябаһан бүхы наһаая арадай гэгээрэлэй хүдэлмэридэ зориулан

Агуу Илалта шэрээлсэгшэд

бусажа ерэхэн хойноо мэдэхэдэми, Сталинградска байлдаанда хоёр талаһаа тухайлаха, 1,5 миллион хүн хабааһан байгаа. Тиэхэдэ хэды олон танкнууд, "катишанууд", үхэр буунууд болон бусад буу зэбсэг, онһон техникэ тэндэ байгаа! Тэрэ ехэ дайн байлдаанай үедэ олон зуун мянган манай сэрэгшэд баатарай үхэлээр дайнай талмай дээрэ унаа. Эдэ бүгэдые би өөрынгоо нүдөөр хараһан хадаа саашадаа хээшэе иимэ дайн бү болог гэжэ ханаа һэм", - гэжэ

ҮҮРЭЙ ТОЛОНООР

Валентин Буянтуевич Хышиктеув эгээл иимэ хүнүүдэй тоодордог байгаа. "Тоодо ородог байгаа" гэжэ юундэ бэшэнэбибди гэхэдэ, Агуу Илалтын 50 жэлэй оёе арайл угталсаһанай удаа ажалай ба дайнай ветеран алтан дэлхэйтэйгээ хахасажа, бурханай орондо ошоо бэлэй. Хүн бүхэн ажал хэрэгээрэ, амиды ябахандаа хэнэн, бүтээһэн юм эрээ сэнгэдэг, олоной сэдхэл зүрхэндэ дурасхаал болон үлдэг бшуу.

Буряад зон эртэ урдын саһаа ажал хэжэ, арад зонойнгоо дунда мэдээжэ болохо хүсэл эрмэлзэлээ бэсүүлдэг байһан гэшэ. Ажал хэдэггүй хүнүүд шодоборидо, харин ажалша зон магтаал үршөөлдэ хүргэдэг һэн.

Валентин Буянтуевич Хурамхаанай аймагай Мүргэн гэжэ нотагтаа таряашанай гэр бүлдэ түрэхэн намтартай һэн. Тэрэ нотагайнгаа эхин хургуулида хуража, амандаа "а" үзэгтэй, хэлэндээ "х" үзэгтэй боложо эхилһэн юм. Долоон класс дүүргэһэнэй удаа тэрэ багшанарые бэлдэдэг рабфакта хураалсалаа үргэлжэлүүлээ. Тэрэ багшын мэргэжэл абаха эрмэлзэлтэй байһан тула Буряадай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтта хураалсажа, эрдэм ухаанай үргэн харгы замые гаталһан бэлэй. Валентин институтта хураһанай удаа 1939 ондо районийнгоо захи хольн Хүшэгээрэй эхин класста багшалжа эхилээ бэлэй. Дайнай урда тээхи

тэрэ үеын жэлнүүд бэлэн бэшэ һэн. Гэбэшье, залуу багша нотагайнгаа үхибүүдые эрдэм хургуулитай болгохын тула хамсгаа шуужа оролдон, хүн зоной дунда хүндэтэй болоһон байгаа.

Уданшьегүй, хоёрхон жэл соо хургуулида ажаллаад байхадань, "Дайн эхилээ!" гэхэн хураг суу бүхы нотагуудаар сахилгаан түргэнөөр тарашоо һэн.

Тиигээдшые амгалан тайбан байһан захи хольн нотагуудай хүн зон митингүүдые үнгэргэжэ, фашис Германиин нохосуудые һамна буга сохихын тула бүхы хүсээ зориулхаар бэлэн байһанаа элэрхэйдэг һэн. Эсэгэ ороноо хамгаалхаая эхэнэрнүүд, багашуул болон үндэр наһатай хүнүүдхэ бэшэ нотагай бүхы эршүүл дайнда хубарин ошожол байба.

1942 ондо В.Б.Хышиктеувай ээлжээн ерэжэ, Эхэ ороноо хамгаалгын дайнда ошохоор абтаа һэн.

Сталинград хотые эзэмдэн абахазорилготойгоор дайсад довтолгоёо улам шангадхажа байһа бшуу. Тэрэ үедэ харата дайсанаа Сталинград шадар буга сохихын тула Совет Арми бүхы хүсээ элсүүлжэ эхилбэ. Тэрэл 1942 ондо Сталинград худар В. Б. Хышиктеувай алба хэдэг мотострелково 335-дахи полк элэгэгдээ бэлэй.

"Тэрэ үедэ заримдаа үдэр, һүниешые илгана аргагүй шэнгээр үзэгдэгшэ һэн. Аяар һүүлдэнь, армиһаа нотагаа

Валентин Буянтуевич ханан дурсагд һэн.

... Сталинградска (удаань Южнэ гэжэ нэрлэгдэһэн) фронтын 57-дохи армийн 4-дохи танкова корпусой хойноһоо, 335-дахи мотострелково полк зэргэлэн урагшаа орожо, Калач-на Дону хотые сүлөөлхэ захиралта абаба. Тус полкын сержант нэрэ зэргэтэй болоһон В. Б. Хышиктеув дайсанай гарһаа тус хотые сүлөөлсэжэ ябаа бшуу.

... һүнийн тэн багта хаа хаангүй хон-жэн болошоод байгаа бэлэй. Ехэ довтолгын урда тээхэнэ иимэрхүү байдал фронт дээрэ тогтодог гээд бидэ һайн мэдэхэ байгаабди. Хаб харанхы болоһон хойно, олоной харахаар газарһаа одоошые хэдэ хэдэн дохёогой ракетэ агаарта дэгдэжэ, "Урагшаа!" гэхэн дохёо үгтөө гэшэ.

Тэрэлдохёогой үгтэмсөөр үхэр буунууд, суута "Катиша" галта һомонуудаа дайсадтаа "бэлэглэжэ" мэдэлэй. Хүндэ артеллерийн снарядууд харанхы һүниие үдэр шэнгээр гэрэлтүүлжэ байгаа. Тэрэнэй удаа олон зуун танкнууд, автомашинанууд, автомат буугаа гартаа шангаар барилан совет сэрэгшэд "Ура!" хашхаран, урагшаал довтолжо мэдээ. Тэдэнэй тоодо сэрэгшэ Валентин Буянтуевич Хышиктеув буланда адляар довтолгодо оробо.

"Дайсанаа дараха, дайсанай һабарһаа өөрынгоо газарые сүлөөлхэ нэгэл зорилго манай урда байһан юм. Үнэн зүб хэрэгэй түлөө бидэ байлдаанда хам ороо

һэмди. Тухайлахада, нэгэ час тухай урагшаа ябаад, добуунай саада тээ хоргодшоһон хэдэн фашистнуудта "Гараа үргэгты!" гэжэ захираа һэмди. Тэдэниие бидэ плэндэ абаа һэмди. Тэрэл һүнийн үүрэй толоноор нэгэ мэдэхэдэми, зүүн гарһаам шуһан гоожожо байгаа һэн," - гэжэ Валентин Буянтуевич хөөрөөгөө үргэлжэлүүлээ һэн.

Солдат Валентин Хышиктеув тэрэ байлдаанай үедэ зүүн гараа ехээр шархатаһан байгаа. Хэдэн һарын туршада эмшэлүүлһэнэйнгээ удаа дахинаа дайнда шуумайн ороо.

1943 ондо тэрэ хоёрдохёо хүндөөр шархатаба. Арайл бодожо ябахын аргагүй байгаа. Санитарканууд удангүй ерэжэ, шархатаһан хүлыень ороёжо, морин тэргэ дээрэ хэбтүүлээд, дүтын санбадта эльгээгээ. Тиигэжэ В. Б. Хышиктеув хоёрдохой группын инвалид болоод, нотагаа бусаһан намтартай.

Дайнай үедэ В. Б. Хышиктеувай эрэлхэг зоримгойгоор, үнэн сэхээр тэмсэһые "Эрэлхэг зоригой түлөө" медаль, Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын Агууехэ дайнай нэгэдэхи шатын орден гэршэлнэ.

"Дайсанаа даража, даагала һүүлдэжэ, ерэхээр лэ ажалдаа хамсыгаа шуужа ороо бэлэй. Хорин жэлэй туршада таһалгаряагүйгөөр Аргатын дунда хургуулиин директорээр ажаллаһан түүхэтэй. Хэды оло дахин элдэб бэрхэшээлнүүд ажал ябуулгадань дайралдадаг байгаа! Заха хольн займхануудһаа ерэхэн үхибүүдые интернат хургуулида байлгажа хургаха, эдээхоолоор, үмдэхэ хубсаһа хунараар хангаха гэхэ мэтэ хойшолуулашагүй асуудалнууд барагдаха һэн гү даа.

"Буряад Республикын габьяата, багша", арадай гэгээрэлэй отличник гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Он жэлнүүдэй ошохо бүри үнэн сэхэ, шударгы ажалай үрэ дүн эли тодоор харагдахадал гэдэг. Бүхы наһаая гэгээрэлэй хүдэлмэридэ зориулжа, хурган хүмүүжүүлһэн олон зуун шабинарынь багшынгаа арюун замай голые барижа ябана.

С. ОЧИРОВ.

ХҮН ЗОН БАЯРЫЕ
ХҮРГЭНЭ

Нарһата тосхондой гол үйлсөөр манган томо ашаанай машинануудай үнгэрхэдэ, хүн зон хайшаашые ошохо, орохоёо мэдэдэггүй һэн. Юуб гэхэдэ, олоор хүндэлдэһэн машинануудай һүүлээр харгын тоһон, шорой үрэхигдэхэдөө, хүнэй амилхын аргагүй байдаг бэлэй. Аймагай харгы заһабарилгын участогай хүтэлбэрилэгшэдэй гол харгыгаа асфальтаар хушаа гэхэдэ, мүнөөхил мүнгэн үгы байдаг һааб даа.

Аймагай оһлэдын хүтэлбэрилгын захиргаанай

гулваа "Бурятавтодор" болон Шэтын областиин "Автодорой" хүтэлбэрилэгшэдтэ хандажа, мүнгэтэй боложо үрдиһэниинь һайшаалтай.

Иймэ баяр баясхаланда хүргэһэн Погромнын харгы заһабарилгын участогай филиалые даагша В.З. Чебаков энэ мүнгөөрнь Нарһатын гол үйлсэнүүдые асфальтаар хушажа эхилбэ. Энээндэнь тосхондой хүн зон баяраа хүргэхэ ёһоороо хүргэцэл даа.

Э. БУДАЕВ.

Ярууна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: фольклорой һайндэртэ хабаадагшад. В.ВАНЧИКОВАЙ фото.

XVII жаранай гал улаан хулгана жэл
(1996 - 1997 онууд)

НАМАРАЙ ДУНДА УЛААГШАН
ТАХЯА НАРА

Буряад литэ	11	12	13	14	15	16	18
Европын литэ	23	24	25	26	27	28	29
Гараг Нэрэ Үдэр	Дадаа нара понед.	Мягмар Марс Вторник	Һагдә Меркури среда	Пүрдэ Юпитер чет верг	Баасан Солдон ятница	Бимда Сатурн суддого	Нима Наран Воскр.
Үнгэ Үдэр	харагшан захай	хүхэ хулгана	хүхэгшэн үхэр	улаан бар	улаагшан туцлай	шара луу	шарагшан могой
Мэнгэ	8сагаан	7улаан	6сагаан	5шара	4ногоон	3хүхэ	2хара
Һуудал	хиц	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула

Гарагай 2-то шэнын 11 (сентябрин 23).

Харагшан гахай, 8 сагаан мэнгын, хицэ һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, сахюусанда үргэл үргэхэ, сан табиha, аршаанаар угааха, амгалан байдалай түлөө ном уншуулаха, тантрын тарнинуудые уншаха, һогтуе номгоруулаха, шажанай һайндэр хэхэ, баярта ушараа тэмдэглэн һайндэрлэхэ, шэнэ газарта гэр бариха, тангариг абалсан, нүхэд болохо, субарга мэтын мүргэл шүтээнэй зүйлнүүдые бүтээхэ, хадаг табиha, бэри буулгаха, бэри хүргэхэ, хурим түрэ хэхэ, лусуудта үргэл үргэхэ, даллага абаха, эм найруулаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр балин гаргаха, замда гараха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, хэрэглэл газрашань гаргаха, һаһа барагшые хүдөөлхэ, газар малгаха, зураг зураха, бөөгэй хэрэг бүтээхэ, городто хэрэг эрхилхэ, модо үндэһэтэйнь ундааха, хадаг малгаха, тангариг абаха, суглаанда сугларха, мяха шараха, тоһо хайлуулаха, хүншүү хөрбоһо гаргаха мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, бэрын тамир һайжарха.

Гарагай гурбанда шэнын 12 (сентябрин 24).

Хүхэ хулгана, 7 улаан мэнгын, гада һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, һарада, Наранда, Үүрэй Солбондо мүргэхэ, буян үйлэдэхэ, хяһа гаргаха, нялхануудые эмшэлхэ, тараг бэрхэ, айраг халааха, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, хүниие тушаалда томилхоһон тухай захиралта сонсохоһо, зарлиг тунхаглаха, дайсаниие болон ада шүдхэр дараха, худалдаа наймаа хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэбшье хадаг табиha, бэри буулгаха, сангарил хэхэ, маани хураха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, замда гараха, үхэр, мори худалдаха, улай гаргаха, үхибүү үргэжэ абаха, мори урилдаанда хабаадаха, хүн дүрсээ алаха, эблэрхэ, хэлсээ хэхэ, ном оршуулаха, мяха шараха, тоһо өөхэ хайлуулаха мэтые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, үбшэн хэжэг хүрэхэ.

Гарагай 4-дэ шэнын 13 (сентябрин 25).

Хүхэгшэн үхэр, 6 сагаан мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, бүлэдөө даллага абаха, эм найруулаха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, андалдаха, субарга, сэргэ бурхан болон мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, городто хэрэг эрхилхэ, хубсаһа эсхэхэ, замда гараха, шабар зуураха, нүгэлөө намаһшалха, тангаригаа болуулаха, эльбэ дараха, хутага, зэр зэмсэг дархалха, модоор дарха хэхэ, эд бараа бүтээхэ, зүрхай шудалха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэ зуура үхэр худалдаха, гэрэй һуури табиha, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, хадаг табиha, бэри буулгаха, һаһа барагшын хэрэг бүтээхэ, хээрэ нүхэ малтаха, юумэ бузарлаха, хүниие үзэн ядаха, дайсалдаха мэтын үйлэнүүдтэ сээртэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, зол ушарха.

Гарагай 5-да шэнын 14 (сентябрин 26).

Улаан бар, 5 шара мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Бурханай ном уншаха, дасан шэнэхэ, дасан (дуган), сэргэ бурхан, субарга, ном арамнайлаха, ном оршуулаха, даллага абаха, абаһанаа бусааха, городто хэрэг эрхилхэ, тангаригаа болуулаха, агнаха, улай гаргаха, гэрэй һуури табиha, тараг бэрхэ, айраг халааха, замда гараха, үхэр худалдаха, үзэг үзэхэ, эм найруулаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин ном номнохо, тэрэниие шагнаха, хубсаһа эсхэхэ, угаал хэхэ, үхибүү хүлдэ оруулаха, бага үхибүүдые гэрһээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ, газар хахалха, хадаг табиha, бэри буулгаха, түрэ хэхэ, нүүхэ мэтын үйлэнүүдые тэбшэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эд бараан элбэгжэхэ, мал үдэхэ.

Гарагай 6-да шэнын 15 (сентябрин 27). Дүйсэн үдэр.

Улаагшан туулай, 4 ногоон мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр. Тахяа нарада туулай үдэр тудахадаа, харша удхатай байдаг. Тиймэһээ энэ үдэр заһал хүүлэнгүй, алибһа һайн үйлэ эрхилэлтгүй, муу хойшолонтой байха. Тиймэһээ гэртэхи гү, али даажа байһан ажалаа хээд лэ, үдэрөө үнгэрбэл дээрэ. 15-най дүйсэн үдэр хүнэй үһэ абахада (гайрахада), амгалан байдалда һайн гэдэг юм. Зүгөөр харша

үдэрэй тохёолдоо хада, үһэ абаагүй һаа, дээрэ ааб даа.

Гарагай 7-до хуушанай 16 (сентябрин 28).

Шара луу, 3 хүхэ мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, лусуудта үргэл үргэхэ, эм найруулаха, эм залаха, хиц бараа сараха, ада шүдхэр номгодхохо, ном номнохо, тэрэниие сонсохо, сангарил хэхэ, маани сахиха, суглаа зарлаха, даллага абаха, буян үйлэдэхэ, һаһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, эд бараа, үхэр худалдажа абаха, эд бараа худалдаха, андалдаха, түмэрөөр уранай зүйл бүтээхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэбшье газар малтаха, һэндэхэхэ, хүрһээ зөөлэрүүлхэ, модо сабшаха, хюрөөдэхэ, бэрийн хэрэг бүтээхэ, эхэ уһа гатаха, заһаа бариха, онгосо, һала дархалха, хүүргэ болон модон тээрмэ бариха, шуһа ханаха, теонхэ, һаһа барагшые хүдөөлхэ, хүниие гасаха, хубсаһа эсхэхэ, шэрдэг бүрихэ, замда гараха, дасан, мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайлаха, хэрэлдэхэ, засаг булалдан тэмсэхэ, заргалдаха мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 1-дэ хуушанай 18 (сентябрин 29).

Энэ нараданай 17-ной үдэр байбагүй.

Шарагийн могой, 2 хара мэнгын, хада уулада һуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, тахиха, үргэл үргэхэ, сэргэ бурхан, мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайлаха, лүн абаха, ваджрын ёһо бүтээхэ, эмниг мори, сар һургаха, гэрэй һуури табиha, лусууд тахиха, үбшэ аргалха, ада шүдхэр зайлуулаха, хараал сараха, тараг бэрхэ, айраг халааха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэ зуура замда гараха, һаһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, бороогой уһа тогтоохо, хэрэглэл хүндэ үгэхэ, гүрэм уншуулаха, сангарил хураха, маани сахиха, бэри буулгаха, модо отолхо, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, хэрэлдэхэ, эхэ хэрэг эхилхэ мэтын үйлэнүүдтэ хорюултай. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эд зөөрини, малай гарза болохо. Намарай нарада могой үдэр тудахадаа, хутагын хурса үдэр гэгдэдэг. Тиймэһээ хутага болон эритэ мсые бүтээхэ, хурсадаха гээшэ сээртэй.

Спортын һонин

ТОБШОХОНООР...

БОКС. Венгрийн нийслэл Будапешт хотодо залуушуулай дунда Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө боксоор мурьсөөн боложо дүүрэхэ. Иимэ ехэ нааданда манай республикын нэрэ соло хамгаалхаар хүбүүднэй ошоһон байгаа. Эдэнэрнай хэд бэ гэхэдэ, Хэжэнгын аймагай үндэһэн мэргэжэлэй лицейн спортсменүүд болоно. Тэдэнэй нэгэн - 60 килограммай шэгнүүртэ наадан Олег Дорохов, ехэ нааданда ошохынгоо урда тээ Россин спортсменүүдтэй тулалдажа, оройнгоо нэрэ соло хамгаалха хүндэдэ хүртэһэн байгаа. Тийхэдээ Сегеда хотодо Россин Федерацийн түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мурьсөөндэ шалгаржа, чемпион болоһон, мүн оройной кубогта хүртэхөөр зарлагдан нааданда хабаадаһан юм.

Нютагаймнай хүбүүн арһан бэлэйн нюусатай республикын мэдээжэ хүмүүжүүлэгшэд, СССР-эй спортын мастернууд Дүлэн Бабудоржиев Павел Федотов хоёрой хургаал доро танилсахадаа, өөрыгөө һайн талаһаа харуулажа эхилһэн гэжэ мэдэнэбди. Тийхэдээ Дунда-Худанай хургуулида һуража ябаха үедөө тренер Буда Жимбеевэй хургаал доро боксын мэргэжэлтэй танилсаһан. Тийн Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мурьсөөнһөө хүрил медальтай тоонто нютагаа бусажа ерэхэ.

Байгша оной сентябрь нарада Буряад оройной суглуулагдамал командын гэшүүд Ростов-на Дону хотодо кикбоксингоор үнгэргэгдэхэ нааданда хабаадахаа һуралсал-һорилго хэжэ байнхай. Тэдэнэй дунда Олег Дорохов оролсонхой, эршүүдтэй хүсэ шадалаа туршалсаха юм.

Монголой Республикын нийслэл Улаан-Баатар хотодо боксоор улахоорондын мурьсөөн болобо. Энэ мурьсөөндэ зуугаад шахуу боксёр хабаадаһан байна. Улахоорондын энэ нааданда Хэжэнгын аймагай дотоодын хэрэгүүдэй таһагай хүдэлмэрилэгшэ Базар Балданов хабаадалсажа ерэхэ. Тийхэдээ нютагаймнай хүбүүн Базар Балданов һуралсал-һорилго һайнаар гараашыгуй һаа, түгэхэлэй наадан дээрэ мүнгэн медальда хүртэһэн байха юм.

Нарһата тосхондо налогово инспекцин хүдэлмэрилэгшэдэй дунда ээлжээтэ спартакиада үнгэргэгдэхэ. Байгша ондо табдахиһа болоһон энэ мурьсөөндэ хүршэ - Хэжэнгын, Хорин, Яруунын аймагуудай түлөөлэгшэд хабаадажа, спартакиадын программын хэдэн зүйлөөр мурьсэлһэн байна.

Жэһээнэ, хёрхо мэргэнээр холо шэдэхэ, хүдөө мэшээг угаалад, эстафетэ дамжуулаха мурьсөөнүүд сугларалгад дунда һонирхол татаа. Энэһинээ гадна столый теннисээр, 60 метрэй зайда урилдаан, мүн 50 метрэй тамаралгаар үнгэргэгдэһэн мурьсөөнүүд олондо һайшаагдаа.

Програмаар харааладан спартакиадын дүн гаргахада, гурбан аймагуудай команданууд тон адли очконуудтай болоһон байба. Тийхэдэнь лэ спартакиада эмхидхэһэн судьянар эрхим команда тодоруулхын түлөө шөө нэгэ мурьсөө үнгэргэхэ болоһон байгаа. Энэнь юун бэ гэхэдэ, арамжа тагалгаар мурьсөөн болоно. Эндэ Хорин аймагай командын гэшүүд нүгөөдүүлээ диилжэ, спартакиадын чемпиной нэрэ солодо, дамжуулгын кубогта хүртэһэн байна.

Хэжэнгын аймагай инспекторнууд өөр хоорондоо болоһон мурьсөөндэ онсо шалгаржа, столый теннис болон хёрхо мэргэнээр шэдэхэдэ үлүү очкотой боложо, хоёрдох һуури эзлээ. Эндэ Хорин аймагай команда эрхимэлһэн байгаа.

ФУТБОЛ. Манай республикын нэрэ соло хамгаалхаар табигдаһан "Сэлэнгын" футболистнууд хэдэн уулзалгануудые үнгэргэхөөр бусад хото городууд руу ошоо лэн. Тийхэдээ гурбан наада үнгэргэхэдөө, бултанань шүүгдээд, нютагаа бусажа ерэхэ.

Абаһаар "Викторидо" 5:0 тоотойгоор шүүгдэһэн гэжэ мэдэнэбди. Харин Новокузнецкын "Металлург" командань айлшалхадаа, аяар 6:0 тоотойгоор шүүгдэһэн баримта футболый нааданда дуратайшуулай һанаае зобооно.

Бидэнэй мэдэхээр, эдэ хоёр командын футболистнуудай өөрынгоо стадион дээрэ наадахадаа 3:0, 4:1 тоотойгоор илажа гараа лэмнай. Мүн гурбадахи уулзалгала Благовещенскын "Амур" командын стадион дээрэ үнгэргэһэн байна. Тийхэдээ баһал шүүгдэшоо. Ушарын хэлэхэдэ, бүүдүүлгээр наадажа, өөрынгоо ворота руу 11 метрэй ялын бүмбэгэ сохиюула болоһонинь харамтай.

"Сэлэнгын" футболистнууд удаадахи уулзалгануудай өөрынгоо стадион дээрэ үнгэргэхэ болоно. Манайда айлшаар Хабаровскын СКА, Ангарскын "Ангара" ерэхээр хүлээгдэһэн.

Т. БАДМАИВ

"Правда Бурятия" газетийн редакциин экологиин ба хизаар өрөө шэнжэлгын таһагые даагша

БУТЫРИНА

Светлана Никитичнагай

гэнгын аюулда орожо, һаһа бараһан ушараар "Буряад үнэн", "Бурятия" "Молодёжь Бурятия" газетэнүүдэй коллективүүд, Буряад Республикын Журналистнуудай холбоон түрэлхидтэнь, дүтынь хүнүүдтэ гүдэл шаналал гашуудалаа мэдүүлэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕГИЕ: С.Д. РИНЧИНОВ (редакторай орлогшын), Б.М.Ж.ЖИГЖИТОВ (харюусалгата секретарь), Р.Б. ГАРМАЕВ (Буряад Республикын Президентин ба Правительствын аппарат), Д.Д. СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудыс даагшад: Г.Х. ДАМБЕЕВА, Ц.Ц. ДОНДОГОЙ, С.Д. ОЧИРОВ, Т.В. САМБЯЛОВА, В.Н. ПИНТАЕВ (хэблэгдэй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвилини үйлэс, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэлэг 4317. Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гзын АО-до газетэ хэблэгдэ. Директорэйнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 7851.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёма - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалгата секретарин - 2-50-52, секретаринай - 2-62-62, таһагуул: нийтлэл - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуулинуудай - 2-60-21. (даагшань), 2-57-43 олонингын хүдэлмэрини ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнүүд: Агинскда - 42-19; Закаменскда - 30-61.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтерн - 2-23-67, вахта - 2-35-95.